

Kohti kiertotaloutta

Vaatetusalan yksityisyrittäjien asennoituminen kiertotalouden ratkaisuihin

LAB-ammattikorkeakoulu

Tradenomi (AMK), Liiketalous

2021

Annika Vartiainen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Vartiainen, Annika	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2021
	Sivumäärä 58	
Työn nimi Kohti kiertotaloutta Vaatetusalan yksityisyrityksien asennoituminen kiertotalouden ratkaisuihin		
Tutkinto Tradenomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio -		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään kotimaisten vaatetusalan yksityisyrityksien asennoitumista kiertotaloutta ja sen eri ratkaisumalleja kohtaan. Kiertotalous on yhteiskunnallisena aiheena erittäin ajankohtainen, ja etenkin vaate- ja tekstiiliteollisuus on ollut suuren huomion kohteena, koska ala on niin saastuttava ja toimii lähes kokonaan lineaarisen talousmallin mukaisesti. Työssä haluttiin myös ymmärtää, kuinka merkityksellisenä kiertotalous nähdään liiketoiminnalle ja koko vaate- ja tekstiiliteollisuudelle.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, ja menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Kohdejoukoksi valittiin 14 suomalaista vaatetusalan yksityisyritystä eli vähittäiskauppiasta ja tutkimuksesta pois rajattiin vaatteiden valmistajat. Teoreettinen viitekehys koostuu kiertotalouden ilmiön käsittelystä yleisesti erityisesti Suomessa ja lisäksi vaate- ja tekstiiliteollisuuden tarkastelusta ongelmakohtien ja kiertotalouden ratkaisumallien kautta. Tietoperusta perustuu kirjallisuuteen, tutkimusjulkaisuihin sekä internetlähteisiin.</p> <p>Teemahaastatteluista selvisi, että yrittäjät asennoituvat kiertotalouteen enimmäkseen myönteisesti, ovat valmiita muutokseen ja erityisesti tuote-elinkaaren pidentämiseen liittyvät palvelut sekä uusiokuitumateriaalit ja uusiutuvuuden huomioiminen ostopäätöksissä nousivat parhaimmiksi sekä merkityksellisimmiksi keinoiksi toteuttaa kiertotaloutta omassa yritystoiminnassa. Kiertotalouden tärkeys vaatetusosalalle nähtiin kasvavana, mutta pikamuotikulttuurin uskottiin säilyvän kuitenkin vielä kauan kuluttajien suosiossa.</p>		
Asiasanat kiertotalous, vaate- ja tekstiiliteollisuus, yritys		

Abstract

Author(s) Vartiainen, Annika	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2021
	Number of Pages 58	
Title of Publication Towards a circular economy The attitude of private entrepreneurs in the clothing sector towards circular economy solutions		
Name of Degree Bachelor of Business Administration (UAS)		
Name, title and organization of the client -		
Abstract <p>The purpose of this thesis was to find out what is the attitude of domestic entrepreneurs in the clothing sector towards different circular economy solutions. Circular economy is a very current topic in our society and the garment industry, in particular, has been subject to special attention because the sector is highly polluting and relies heavily on linear economy. The research also sought to clarify how relevant circular economy was seen to business and to the garment industry in general.</p> <p>The research was conducted as a qualitative study and as a method of research, a themed interview was used. 14 domestic private entrepreneurs in the garment sector were selected as the target group. From study was limited out of clothing manufacturers and the target group was made up of retailers. Theoretical frame of reference consists of circular economy in general especially in Finland and garment industry and circular economy. The knowledge basis based on literature, research publications and for example internet sources.</p> <p>The results of the study show that the attitude of entrepreneurs towards circular economy solutions is mostly positive and change oriented. The best and most relevant ways to implement circular economy in business were product life cycle extension services and support of renewability in purchasing decisions, such as new fiber materials. The importance of circular economy to the garment industry was seen in the future as growing, but at the same time fast-fashion culture was thought to maintain its popularity among consumers for a long time to come.</p>		
Keywords circular economy, garment industry, entrepreneurship		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Opinnäytetyön tausta.....	1
1.2	Tavoite ja rajaukset.....	2
1.3	Tutkimuskysymykset.....	3
1.4	Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi.....	4
1.5	Teoreettinen viitekehys.....	6
1.6	Tutkimuksen rakenne.....	7
2	Kiertotalous.....	9
2.1	Määritelmä ja ilmiön tausta.....	9
2.2	Kiertotalous Suomessa.....	12
2.2.1	Politiikka, lainsäädäntö ja alueellinen kehitys.....	13
2.2.2	Koulutus ja TKI.....	16
2.2.3	Työ- ja elinkeinoelämä.....	18
2.2.4	Kuluttajakäyttäytyminen.....	20
3	Kiertotalous ja vaateteollisuus.....	23
3.1	Vaate- ja tekstiiliteollisuuden yhteiskunnallinen merkitys.....	23
3.2	Ongelmakohdat.....	24
3.2.1	Materiaalit.....	24
3.2.2	Toimintamallit.....	26
3.2.3	Kulutus ja kuluttajat.....	28
3.3	Ratkaisut kiertotalouden näkökulmasta.....	29
4	Tutkimuksen toteutus ja tulokset.....	33
4.1	Tavoite ja tutkimusmenetelmä.....	33
4.2	Haastateltavien valinta.....	33
4.3	Analyysiprosessi.....	34
4.4	Tutkimustulokset.....	34
4.4.1	Kiertotalous yleisesti.....	35
4.4.2	Kiertotalous ja vaatetusala.....	36
4.4.3	Kiertotalous, vaateala ja oma yritystoiminta.....	37
5	Yhteenveto ja pohdinta.....	42
	Lähteet.....	47

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

1 Johdanto

1.1 Opinnäytetyön tausta

Etenkin viimeisen parin vuoden aikana yhteiskunnallisessa keskustelussa ovat säännöllisesti olleet mukana teemat kuten ilmastonmuutos, kestävä kehitys ja vihreä siirtymä sekä kiertotalous. Samat teemat tulevat näkymään ja vaikuttamaan voimakkaasti myös tulevana vuosina yhä enemmän esimerkiksi päätöksenteossa ja lainsäädännössä (Ympäristöministeriö 2021b). Myös liiketalouden opiskeltavalla alalla muutos on ollut huomattavissa, kun opettajat eri oppiaineissa ovat nostaneet esille esimerkiksi kestävästi liiketoiminnan, vastuullisuuden ja uuden teknologian tulevaisuuden tärkeinä megatrendeinä.

Vaateteollisuus on yksi eniten parjatuista teollisuuden aloista ympäristökuormituksen vuoksi, ja se on ollut suuren yhteiskunnallisen kritiikin kohteena jo pidemmän aikaa. Samaa aikaan kun pikamuotia saa yhä halvemmalla, ilmiön aiheuttamat haitat ja kuormitus maapallolle sekä ilmastolle ovat tulleet yhä enemmän yleiseen tietouteen. (Helbig 2018.) Jos kaupasta saa ostettua paidan esimerkiksi alle viidellä eurolla eli todella edullisesti, herää kysymys, millä hinnalla vaate on todellisuudessa valmistettu eli mitkä ovat tällaisen tuotantotavan kustannukset esimerkiksi ympäristölle ja myös sosiaalisesti vastuullisen valmistustavan puuttuessa ihmisille ja yhteiskunnalle, kun vaatteita ei ole tarkoitettukaan kestäväksi (Saramäki 2020, 63). Juuri tällaisten nykypäivän kulutustottumusten vuoksi vaatejättekriisi uhkaakin ympäristön kantokykyä, ja pikamuodin aikakautena lisääntynyt tekstiilijätteen määrä aiheuttaa valtavasti vahinkoa globaalisti (Schlossberg 2019).

Näihin ongelmiin onkin lähdetty etsimään ratkaisuja kiertotalousajattelusta, eli tuottamaan uusia toimintamalleja, joiden avulla esimerkiksi vaatejätteestä saataisiin jatkojalostettua ja valmistettua uusiomateriaaleja, sen sijaan että neitseellisiä raaka-aineita tarvittaisiin koko ajan lisää (Levon). Monet kansainväliset vaatebrändit ovat jo olleet halukkaita tukemaan ja ottamaan osaa kestävämpään yhteiskunnalliseen kehitykseen, niiden kautta mahdollistuu globaali muutos vaatealalla kohti resurssiviisaampaa tapaa tuottaa hyödykkeitä kuluttajille (EllenMacArthur foundation).

Useista kansainvälisistä brändeistä ja vaatealan toimijoista on saatavilla paljon tietoa ja jotkut ovat hyvinkin näkyvästi muokanneet esimerkiksi visiotaan (ja valikoimiaan) siten, että osa mallistoista tai jopa kokonaan on tuotettu ja valmistettu kierrätysmateriaaleista (H&M Group b). Kestävä kehitys ja vastuullisuus ovat tällä hetkellä kansainvälisillä markkinoilla erittäin suosittuja megatrendejä. Myös monet suomalaiset ja suomalaisomisteiset brändit, esimerkiksi Marimekko ja Finlayson, ovat avoimesti ilmoittaneet kuuluvansa kestävästi kehityksen ja alan kiertotalousinnovaatioiden tukijoihin, joten myös niiden mallistoista

ja myymälöistä voi tulevaisuudessa varmasti löytää uusimmat tuotteet ja ratkaisut (STJM 2017, 14~36).

Tavallisten suomalaisten vaatealan yksityisyrittäjien ajatukset kiertotaloudesta sekä ilmiön mukanaan tuomista vaihtoehtoista ja ratkaisuista ovat kuitenkin jääneet pienemmälle huomiolle tekstiilialan kiertotaloussiirtymässä. Suomessa on paljon innovaatiotoimintaa ja eri valmistajia, myös pieniä yhden hengen yrityksiä, jotka tälläkin hetkellä kehittelevät erilaisia kiertotalouden menetelmin valmistettuja materiaaleja ja tuotteita (Finix Aalto 2020). Tutkimuksella halutaan selvittää, mitä näistä kaikista ratkaisuista ja tuotteista ajattelee suomalainen vaatekauppias, esimerkiksi Pohjois-Suomen pienellä paikkakunnalla tai keskisuurissa yliopistokaupungissa. Kuinka yrittäjät näkevät oman yrityksensä ja esimerkiksi siellä myymiensä tuotteiden sopivan yhteen tämän hetken ja tulevaisuuden kiertotalous-trendin kanssa, onko se heille tärkeää ja tärkeimpänä, haluavatko he olla tällaisessa kehityksessä mukana.

1.2 Tavoite ja rajaukset

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää ja ymmärtää kiertotalouden ilmiötä vaate- ja tekstiiliteollisuudessa etenkin kansallisesta näkökulmasta, ja kuinka suuntaus vaikuttaa nyt ja tulevaisuudessa yhteiskuntaan sekä erityisesti tekstiiliteollisuuteen ja sen myötä alan toimijoihin. Kiertotalouden teknologialla ja uusilla innovatiivisilla materiaaleilla valmistetut vaatteet eivät ole vielä valtavirtaa, eikä vaatteensa kiertotalousmateriaaleista valmistavia toimijoita ole paljon. Vaatteita ja tekstiilejä on toki joitain jo saatavilla, mutta hinnoiltaan tällaiset erikoistuotteet ovat vielä erittäin kalliita ja vain pienen vähemmistön mahdollista hankkia. On kuitenkin todennäköistä, että jo lähivuosina uusilla kiertotalousinnovaatioilla ja materiaaleilla saadaan valmistettua edullisemmin vaatteita ja realismia on se, että kaikki halukkaat kuluttajat uusista materiaaleista valmistettuja vaatteita voivat ostaa (Savela 2021).

Nämä tulevaisuudennäkymät tekevät opinnäytetyön aiheesta tärkeän ja merkityksellisen sekä perustelevat sen hyödynnettävyyttä. On tärkeää, onko alan kauppiaille halukkuutta ja innostusta kiertotaloutta kohtaan ja mikä on heidän asennoitumisensa. Ei riitä, että hienoja teknologioita kehitetään ja innovoidaan, tarvitaan myös väylät niiden myymiseen ja saamiseen valtavirtaan kuluttajille. Jos useat Suomessa toimivat suuret vaatealan yritykset lähtevät mukaan tukemaan uusioratkaisuja ja ottavat valikoimiinsa uusista materiaaleista sekä uusilla menetelmillä valmistettuja tuotteita, sillä on toki suuri merkitys kansallisesti koko vaatealalle. Se ei kuitenkaan anna vastausta siihen, mikä on tilanne Suomessa suomalaisten pienyrittäjien keskuudessa.

Teoreettisesta viitekehuksesta rajataan pois muiden teollisuuden alojen tarkempi analysointi, koska tutkimuksen kohteena on vaate- ja tekstiilialan yrittäjät. Kiertotalouden merkitystä yhteiskunnan eri aspekteilla käsitellään teoriaosuuden ensimmäisessä osiossa, mutta syvempi tarkastelu sisältäen ongelmakohdat sekä kiertotalouden ratkaisumallit rajoittuu ainoastaan vaate- ja tekstiiliteollisuuteen.

Opinnäytetyön tutkimuksesta rajataan pois suurten kansainvälisten ketjujen omistamat, esimerkiksi franchising- tai vastaavalla periaatteella Suomessa toimivat liikkeet ja niiden yrittäjät, kuten esimerkiksi H&M, jonka myymälöitä (ja ketjuyrittäjiä) löytyy Suomen pienemistä sekä suuremmista kaupungeista. Myös kotimaislähtöiset ja -omisteiset ketjuyritykset sekä niiden yksittäiset myymälät ja yrittäjät rajataan tutkimuksesta pois kokonaan, koska tarkoitus on selvittää vaatealalla täysin itsenäisesti toimivien suomalaisten pien-/yksityisyrittäjien kantaa ja asennoitumista, ei ketjuyrittäjien, joille suurimmat liiketoiminnan suuntaviivat tulevat ylhäältä päin eikä heillä välttämättä ole sananvaltaa esimerkiksi valikoimapäätöksiin.

Kohdejoukosta rajataan lisäksi pois kotimaiset ja ulkomaiset vaatevalmistajat. Haastateltavien joukkoon halutaan valita jakeluportaan viimeinen pää eli tuotteita myyvät yrittäjät, koska vaikka kuinka paljon hienoja teknologioita ja innovaatioita kehitetään, tarvitaan alalla toimivien yritysten ja yrittäjien halukkuus sekä oikea asennoituminen, että tuotteet saadaan kuluttajille asti. Verkkokaupat sekä muut (digitaaliset) väylät ovat tänä päivänä erittäin suuressa roolissa myös myynnissä, mutta perinteisillä kivijalkakaupoilla ja niiden yksityisyrittäjillä on myös omat verkkokauppansa jo erittäin monella.

1.3 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön päätutkimuskysymyksenä on

- Kuinka vaatetusalan yksityisyrittäjät asennoituvat kiertotalouden ratkaisuihin?

Kiertotalouden suuntaus vaate- ja tekstiiliteollisuudessa pitää sisällään lukuisia erilaisia ratkaisuja, materiaali-innovaatioita ja toimintamalleja, kuten esimerkiksi vaatekeräykset, -lainaus ja vuokraus, käytettyjen vaatteiden ottaminen myyntiin sekä uudenlaiset tuotteet ja materiaalit. Tarkoitus on saada tutkimuksessa vastaus kotimaisten yksityisyrittäjien asennoitumisesta uusioratkaisuja kohtaan.

Alatutkimuskysymyksiä ovat

- Mikä on käsitys kiertotalouden tärkeydestä tekstiili- ja vaateollisuudelle?

- Kuinka merkityksellisenä kiertotalous nähdään omalle liiketoiminnalle nyt ja tulevaisuudessa?

Kiertotalouden merkityksellisyyden ja tärkeyden tutkimisella halutaan saavuttaa kokonaiskuva siitä, kuinka yrittäjät näkevät kiertotalouden vaikuttavan vaate- ja tekstiiliteollisuuteen etenkin tulevaisuudessa ja sen kautta myös omaan liiketoimintaan eli mikä on ilmiön merkitys koko alalle ja ennen kaikkea sen vaikutus yksilötasolla yritystoimintaan.

1.4 Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi

Opinnäytetyötutkimus toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmä valitaan, koska opinnäytetyöllä halutaan saada kokonaiskuva ja ymmärrys tutkittavasta aiheesta sekä löytää olennaiset asiat tutkimuksen kohteena olevasta teemasta (Weselius 2017). Metodologinen eli tutkimusprosessia koskeva oletus siitä, että puhtaasti numeraalisella tutkimuksella ei saataisi tutkittavasta teemasta haettua lopputulosta, mutta halutaan kuitenkin saavuttaa mahdollinen tulos muodossa suurin osa tai esimerkiksi melkein kaikki, tekee kvalitatiivisesta tutkimusmenetelmästä kyseiselle tutkimukselle oikean (Hirsjärvi & Hurme 2018, 24).

Haastattelut toteutetaan teemahaastattelun mallia mukaillen. Haastattelun aihepiirit eli teemat ovat kaikille samat jokaisessa teemahaastattelun osiossa, mutta kukin haastattelutilanne ja haastateltava huomioiden saatetaan joitakin kysymyksiä jättää pois tarpeettomana eli jos esimerkiksi haastateltava antaa niin laajoja vastauksia, että niistä voidaan tehdä päätelmät johonkin toiseen aiottuun kysymykseen, ei kysymystä esitetä uudestaan toisessa muodossa (Sarajärvi & Tuomi 2018, 117). Teemahaastattelu antaa vapauden muuttaa kukin haastateltava sekä haastattelutilanne huomioiden kysymysten määrää, järjestystä tai tiettyyn teemaan paneutumisen syvyyttä haastateltavan vastauksien mukaan.

Tutkimushaastattelun teemat, kiertotalous, vaate- ja tekstiiliteollisuus- ja ala sekä yritystoiminta ja asennoituminen, muodostavat yhdessä laajan kokonaisuuden, joka sisältää sekä haettua fakta- että tunne- ja kokemusperäistä tietoa ja tällöin puolistrukturoitu eli teemahaastattelu sopii opinnäytetyön aiheeseen hyvin. Täysin strukturoidulla haastattelulla aito haastateltavien käsityksien ja asennoitumisten sekä mielipiteiden kuvailu jäisi todennäköisesti vajaavaiseksi, eikä antaisi jokaisesta haastateltavasta haluttua ja haettua kokonaiskuvaa sekä käsitystä. Teemahaastattelu sopii kyseiseen tutkimukseen malliksi, koska teeman sisällä voidaan keskustella aiheesta eri kysymysten kohdalla vapaammin ja tilaa haastateltavien kommentoinneille ja ajatuksenkululle jää hyvin. Lisäksi se, että teemahaastattelussa huomioidaan ihmisten tulkintoja sekä merkityksenantoja ja annetaan vapaalle puheelle tilaa, tekee teemahaastattelun hyödyntämisestä opinnäytetyön aiheeseen sopivan (Kvalimotv).

Teemahaastatteluna toteutettavaan haastattelurunkoon valitaan kolme pääteemaa, kiertotalous yleisesti, kiertotalous ja vaateteollisuus sekä kiertotalous ja oma yritystoiminta vaatetusalalla. Teemat valitaan, jotta saadaan tarpeeksi laaja käsitys tutkittavan ilmiön merkityksestä ja ymmärryksestä kultakin haastateltavalta. Suhteellisen tuoreena ilmiönä halutaan ensimmäisellä teemalla (kiertotalous yleisesti ja tietämys) saada tietoutta kunkin haastateltavan perehtyneisyydestä aiheeseen sekä onko esimerkiksi ollut aihepiirin kanssa tekemisissä jollakin tavalla. Toinen teema, kiertotalous ja vaateteollisuus, linkittyy vahvasti sekä tutkimuskysymyksiin että tutkittavaan alaan. Kolmas ja merkittävin teema, kiertotalous suhteessa haastateltavien omaan yritystoimintaan, nivoutuu yhteen muiden teemojen kanssa ja antaa vastaukset tutkimukseen valittuihin pää- ja alatutkimuskysymyksiin.

Tutkimuksen kohteena oleva joukko tarkoittaa tutkimuksessa yksityisyrittäjinä vaatetusalalla ja tarkemmin vaatteiden vähittäiskauppiaina toimivia henkilöitä, joilla on voimassa oleva toiminimi sekä kivijalkakauppa Suomessa. Valintakriteeriin toiminimestä liiketoimintamuotona päädytään, koska haastatteluilla halutaan saada vastaukset koko yritykseltä, eli ihmiseltä, joka vastaa yrityksen päätöksenteosta täysin itsenäisesti. Yrittäjät valitaan tarkoituksenmukaisesti ympäri Suomea erilaisten näkemysten saamiseksi, koska jos haastatteluihin valittaisiin yrityksiä esimerkiksi vain yhdeltä alueelta, voisi se vaikuttaa tuloksiin merkittävästi. Esimerkkeinä voidaan mainita muun muassa Helsingin pikkupuutiikeiden omistajat, joiden asiakaskunta voi olla lähtökohtaisesti valvutuneempaa verrattuna joihinkin muihin Suomen alueisiin, ja näin myös mahdollinen vaikutus yritystoimintaan ja yrittäjien asennoitumiseen voi olla yleisempää ja todennäköisempää. Mikäli kaikki haastateltavat yrittäjät olisivat Pohjois-Suomen haja-asutusalueilta, voisi vastaavasti alueellinen sijainti vaikuttaa paljon asiakaskuntaan ja sitä kautta asenteisiin ja kokemuksiin.

Vain tietyllä rajatulla alueella toimivien vaatealan yrittäjien haastatteluilla ei välttämättä saataisi totuudenmukaista kokonaiskäsitystä, siksi on perusteltua valita kohdejoukkoon yrittäjiä mahdollisimman monesta eri maakunnasta. Tutkimusta varten haastateltavien yrittäjien ja riittävän kohdejoukon keräämiseksi hyödynnetään erilaisia julkisia yritystietokantoja, joiden kautta on löydettävissä Suomessa toimivia vaatetusalan yksityisyrittäjiä ja kivijalkamyymälöitä.

Opinnäytetyötutkimuksen analyysimenetelmänä käytetään sisällönanalyysia, joka on laadullisissa tutkimuksissa käytettävä menetelmä. Se soveltuu tutkittavaan ongelmaan, koska sisällönanalyysillä pyritään saamaan kuvaus ilmiöstä tiivistetyssä sekä yleisessä muodossa. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi luo sanallisen ja selkeän kuvauksen tutkittavasta ilmiöstä ja pyrkimys on järjestää aineiston sisältämä informaatio mielekkääseen ja yhtenäiseen muotoon. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 212~222.)

Analyysin eteneminen eli analyysiprosessi muodostuu kuudesta vaiheesta, ensimmäisenä aineistosta valitaan tarkkaan rajattu ja kapea ilmiö, josta hyödynnetään kaikki saatava informaatio. Toinen vaihe, aineiston läpikäynti, sisältää valitun ilmiön mukaisen informaation etsimisen ja merkitsemisen sekä samalla analyysin kolmannen vaiheen eli kaiken muun informaation pois jättämisen sekä sivuuttamisen. Neljännessä vaiheessa merkitty aineisto kerätään yhteen ja eritellään muusta aineistosta ja jäljelle jäävä aineisto luokitellaan erilaisien sisällöllisten luokittelujen avulla. Sisältöluokituksen pohjana luokkien valinnassa ja määrittelyssä ovat teoreettinen viitekehys sekä tutkimusongelma. Analyysiprosessin viimeinen vaihe on lopullisen yhteenvedon sekä havainnoinnin kirjoittaminen saatujen tulosten perusteella. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 188~192.)

1.5 Teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys eli tietoperusta käsittelee teoriaosuudessa sekä kiertotaloutta eri näkökulmista että myös vaateteollisuutta ja kiertotaloutta. Ensimmäisessä osassa kiertotaloudesta kerrotaan perusteet sekä määritelmä, ja kuinka se näkyy yhteiskunnassa tällä hetkellä eri osa-alueilla kuten politiikka, elinkeinoelämä, tutkimus ja kehitys sekä koulutus. Myös kiertotalouden tulevaisuudennäkymistä Suomessa kerrotaan, koska aihe on vahvasti tulevaisuuspainotteinen ja esimerkiksi EU-tasolla lainsäädännölliset muutokset koskien muun muassa tuotepolitiikkaa ja teollisuutta tulevat vaikuttamaan vahvasti Suomen kiertotaloussiirtymään (Sitra 2021a). Siirtymä kestävämpään kansantalouteen eli kiertotalouteen tarkoittaa kohtuullista ja resurssiviisaampaa tuotantoa ja kulutusta sekä luonnon tervehtyttämistä valtion taloudellisesti tukemana ja ohjaamana (Peltola 2018, 61).

Vaate- ja tekstiiliteollisuutta sekä kiertotaloutta käsitellään teoriaosuuden toisessa osassa, kuten esimerkiksi, mikä on alan yhteiskunnallinen merkitys ja mitkä ovat suurimmat ongelmat kestävän liiketoiminnan kannalta ja kuinka tämä nivoutuu yhteen kiertotalouden kanssa eli millaisia ratkaisuja vaateteollisuuden ongelmiin on tarjolla kiertotalouden innovaatioiden ja uusien liiketoimintamallien kautta (Sitra 2021a). Tämä on teoreettisen viitekehysten tärkein osio, koska tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka kotimaiset vaatekauppiat suhtautuvat tarjolla oleviin ratkaisuihin.

Teoriaosuuden toisessa osassa nostetaan myös esille kotimaisia vaate- ja tekstiilialan yrityksiä, jotka ovat tehneet jotakin merkittävää kiertotalouden parissa sekä muita teollisuuden alalle soveltuvia innovaatioita. Lisäksi kuluttajat ja kuluttajakäyttäytyminen käsitellään molemmissa teoriaosuuksissa, koska kuluttajilla sekä kuluttajien asennemuutoksella on merkittävä rooli kiertotaloussiirtymässä (Kohvakka & Lehtinen 2019, 132). Myös esimerkiksi jakamis- ja alustatalouden yleistymisen on osa kiertotalouden kuluttajakäyttäytymisen muutosta (Sjöstedt 2018; Kohvakka & Lehtinen 2019, 131).

Kiertotaloutta ja ilmiön liiketoiminnallisia mahdollisuuksia sekä toteutustapoja Suomessa on tutkittu paljon eri näkökulmista. Kiertotalouteen siirtymisen avuksi esimerkiksi pk-yrityksille on myös laadittu erilaisia oppaita, kuten Kiertotaloudesta liiketoimintaa-selvitys, jonka tarkoituksena oli selventää kiertotaloutta yritystoiminnassa ja kuinka sen tarjoamia liiketoimintamahdollisuuksia voidaan hyödyntää (Torkkel 2018, 28). Kiertotalouden näkeminen yrityksen kasvun ja menestyksen mahdollistajana on osa uutta ajattelutapaa sekä vihreää siirtymää ja ilmiön hyödyntäminen yrityksen toiminnan kehittämisessä esimerkiksi elinkaariajattelun avulla on jo saanut aikaan tutkimustuloksia (Ahvenainen 2019, 50).

Myös suhtautumista kiertotalouteen esimerkiksi pienyrittäjien sekä kuluttajien keskuudessa on tutkittu valmiuksien, odotuksien ja motivaation kautta sekä kuinka kiertotalous toimii vaikuttimena yrityksen toiminnan laajentamiselle (Paloheimo & Wiik 2020, 78). Vaate- ja tekstiilialalla toimivien yritysten liiketoiminnan kiertotalousastetta sekä yritysten edustajien näkemyksiä kiertotaloudesta on selvitetty tuoreessa tutkimuksessa, jonka tavoitteena oli saada vaatteiden ja tekstiilien kiertotaloudelle kansallista näkyvyyttä. Tutkimus toteutettiin osana Telaketju-yhteistyöverkoston toimintaa, jonka tavoitteena on edistää tekstiilien kestävä tuotantoa, käyttöä sekä kiertoa. Tutkimukseen osallistuneet yritykset olivat suurelta osin tuotteita palveluina tekstiilialalla tarjoavia toimijoita. (Pitsinki 2021, 26; Telaketju.)

Vaatesuunnittelijoille on hiljattain luotu opas avuksi kiertotalouden mukaiseen suunnittelu-työhön ja julkaisu tuo myös ilmi sen, kuinka suuri vastuu ja samalla mahdollisuus suunnittelijoilla on vaikuttaa vaatteiden sekä tekstiilien elinkaareen (Ruokamo & Unimäki 2021, 42). Esitellyt tutkimukset keskittyvät vaate- ja tekstiilialan tuotantoketjun eri toimijoihin, tämän tutkimuksen tarkoituksena oli keskittyä ketjun viimeiseen portaaseen eli vaatteiden ja tekstiilien jälleenmyyjiin sekä heidän asennoitumiseensa kiertotaloutta kohtaan. Kiertotalous on erittäin ajankohtainen teema tutkimuksellisesti ja aiheesta julkaistaan säännöllisesti uusia selvityksiä.

1.6 Tutkimuksen rakenne

Opinnäytetyötutkimus koostuu kolmesta eri osasta, alku-, runko- sekä loppuosasta. Alkuosassa esitellään työn nimike, tiivistelmät tutkimuksesta sekä sisällysluettelo. Varsinainen teksti eli runko-osa käsittää yhteensä viisi lukua. Ensimmäinen luku on johdanto, jossa tuodaan esille työn tausta ja tutkimusongelma. Toisessa ja kolmannessa luvussa käsitellään opinnäytetyötutkimuksen teoreettinen viitekehys eli tietoperusta, toinen luku sisältää kiertotalouden ilmiön käsittelyn kansallisesti yhteiskunnan eri osa-alueilla, kuten lainsäädäntö ja kuluttajakäyttäytyminen. Kolmannessa luvussa paneudutaan kiertotalouteen sekä vaateteollisuuteen, vaateteollisuudesta kerrotaan ensin perusteet ja esimerkiksi alan ongelmakohdat ja lopuksi käsitellään kiertotaloutta suhteessa vaate- ja tekstiilialaan.

Tutkimuksen runko-osan lopussa luvuissa neljä ja viisi käsitellään tutkimuksessa saadut tulokset ja yhteenveto sekä johtopäätökset tutkimuksesta. Lähdeluettelo esitellään runko-osan päätteeksi. Tutkimuksen loppuosa koostuu liitetiedostosta eli teemahaastattelurungosta.

2 Kiertotalous

2.1 Määritelmä ja ilmiön tausta

Kiertotaloudella tarkoitetaan talousmallia, jossa materiaalien arvo pyritään säilyttämään mahdollisimman pitkään eli tuotteiden elinkaareissa aina suunnitteluvaiheesta kierrätykseen, ja jäännösjätteeseen pyritään minimoimaan jätteen ja hukkan määrä kierron aikana (Kuva 1). Kulutustottumuksissa nähdään omistamiselle vaihtoehtoina esimerkiksi vuokraus, liisaus, lainaus, kierrätys, jakaminen ja palveluiden käyttäminen. (Karttunen 2020.)

Kuva 1. Kiertotalous (Euroopan parlamentti 2015)

Jo viime vuosikymmenen puolella puhuttiin raaka-aineiden ja energian paremmasta teknillis-taloudellisesta hyödyntämisestä ympäristöystävällisemmän talouden vaihtoehtona (Järvelä & Wilenius 1996, 26). Siitä kiertotaloudessa onkin kyse, perinteisen lineaarisen talousmallin sijasta syklinen elinkaariajattelu nähdään tulevaisuuden parempana talousmallina (Kohvakka & Lehtinen 2019, 131). Viime vuosina kiertotalous on noussut suosituksi trendi-ilmiöksi, ja siihen ei voi olla törmäämättä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Ehtyvien luonnonvarojen, neitseellisten raaka-aineiden kallistumisen suhteessa kierrätettyihin sekä kasvavien jätemäärien aiheuttamien ympäristövahinkojen takia taloudellinen siirtymä kiertotalouden suuntaan on välttämätöntä (Suokko & Partanen 2017, 418).

Kiertotalous ja sen sisältämät toimintamallit voidaan jakaa kolmeen eri osaan, prosessien tehokkuuteen, materiaalikierron tiukentamiseen sekä hukkan vähentämiseen keskittyviin. Kaikki toimintatavat tähtäävät (materiaalin) arvon maksimointiin, ylläpitämiseen ja

lisäämiseen. Prosessitehokkuudella tähdätään tuotannon optimoinnin ja tehostamisen kautta mahdollisimman hyvään materiaalitehokkuuteen. Hukan vähentäminen tapahtuu kierrätyksen kautta materiaalien saattamisella uudelleenkäyttöön tai raaka-aineiksi ja kier- ron tiukentamisella tarkoitetaan tuotteen kierrättämistä materiaalien sijaan, eli ne menevät uusiokäyttöön, uudelleen valmistukseen ja sen jälkeen esimerkiksi vuokrattavaksi. (Sitra 2014, 5.) Kiertotalous perustuu kokonaisuudessaan ydinajatukseseen käyttöön otettavien ma- teriaalien vähentämisestä ja samalla toiminnassa syntyvän jätteen määrän minimoimisesta (Suokko & Partanen 2017, 418).

Perinteinen lineaarinen talousmalli perustuu valmistukseen, käyttöön ja jätteiden hävityk- seen (Kuva 2). Talousjärjestelmä on erityisen ongelmallinen runsaan uusiutumattomien energiamuotojen hyödyntämisen takia ja koska raaka-aineita ei ole järjestelmässä suunni- teltu kiertämään vaan pääosin ne hylätään tai hävitetään käytön jälkeen (Salonen 2020).

Kuva 2. Lineaarinen talousmalli (EU-komissio 2014)

Lineaarisen talousjärjestelmän yksi ongelmallisimpia аспекteja ja suurin ero kiertotalouteen on juuri tuotteiden ja materiaalien elinkaariajattelussa. Kiertotalouden vastakohtana voitai- siinkin sanoa olevan lineaariseen talousmalliin kuuluva *planned obsolescence* eli suunnit- teltu vanheneminen. Termillä tarkoitetaan tuotteiden käyttöiän ennalta suunniteltua kestoa taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi (Euroopan parlamentti 2015). Jo 1900-luvun alku- puolella esimerkiksi auto- ja hehkulampputeollisuudessa alettiin tarkoituksenmukaisesti val- mistaa heikkolaatuisempia tuotteita, jotta niiden kestoikä käytössä lyhenisi ja kuluttajat jou- tuisivat ostamaan tilalle uuden tietyn aikavälin sisällä (Gustavsson 2018). Toisaalta tuo- reemmissa tutkimuksissa on myös esitetty, etteivät valmistajat tahallisesti lyhentäisi esimer- kiksi kodinkoneiden käyttöikä, jotta takuuajan umpeutuessa kuluttajan olisi jo hankittava uusi. Tuotteista valmistetaan sellaisia, että ne kestävät juuri tarpeellisen ajan eli ovat

käyttöiltään (ja ominaisuuksiltaan) sellaisia, että ne pystytään tuottamaan mahdollisimman halvalla ja niiden kestoikä käytössä on kohtuullinen (Koskinen 2019).

Koska koko lineaarinen talousjärjestelmä on kuitenkin perustunut halvalla saatujen raaka-aineiden kestäättömään kertakäyttöön, on aikaansaatu globaali tilanne, jossa resurssit eli luonnonvarat ovat ehtyneet ja tulevaisuudessa raaka-aineet kallistuvat merkittävästi. Uusi tapa tuotteiden elinkaariajattelulle ja tuotannon sekä kuluttamisen luonteen radikaali muutos nähdään väistämättöminä skenaarioina tulevaisuudessa, yksittäiset ympäristötoimet eivät enää riitä ratkaisemaan aikaansaattua ongelmatilannetta (Peltola 2018, 71). Sen sijaan että keskitytään esimerkiksi jonkin tuotteen yksittäiseen (ongelmalliseen) ominaisuuteen, tulisi ottaa huomioon koko sen elinkaari yhteiskunnassamme, tuotanto, käyttö ja hävittäminen (Järvelä & Wilenius 1996, 195). Siirtyminen lineaarisen talousmallin kertakäyttötuo- tinto-, kulutus- ja omistusajattelusta luonnonvarojen ja energian kestävään hyödyntämi- seen sekä esimerkiksi jakamistalouteen ja palveluihin painottuvaan liiketoimintaan ovat ko- konaisuutena mittava systeeminen muutos, joka tähtää ihmisen toiminnan sopeuttamiseen maapallon rajallisiin resursseihin nähden (Salonen 2020).

Kestävä kehitys kiertotalouden taustavaikuttimena

Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan maailmanlaajuisesti, alueellisesti sekä paikallisesti ta- pahtuvaa ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden huomioivaa jatkuvaa sekä ohjattua yhteiskunnallista muutosta. Kestävä kehitys nousi globaaliin keskusteluun YK:n komissiossa jo vuonna 1987 ja tuolloin annettiin määritelmä siitä, että kestävä kehitys tulee olla sellaista, joka tyydyttää sen hetken ihmisten tarpeet, mutta ei tuhoa samaa mah- dollisuutta tulevilta sukupolvilta. (Ympäristöministeriö c.) Tästä eteenpäin kestävä kehityk- sen edistäminen muodostui yhdeksi tärkeimmistä globaaleista tavoitteista, YK:n säännön- mukaiset ympäristön ja kehityksen huippukokoukset alkoivat vuonna 1992, jolloin tuli voi- maan myös YK:n ilmastopopimus. Tätä sopimusta täydensi vuonna 1997 Kioton pöytäkirja, joka astui voimaan vuonna 2005. Viimeisin suuri saavutus kestävä kehityksen edistä- miseksi on vuonna 2015 hyväksytty ilmastopopimus, joka astui voimaan 2016 valtaosan maailman maiden kannatuksen turvin. (Halonen ym. 2017, 10.)

Yksi merkittävä toimintaohjelma osana kestävä kehityksen edistämistä on Agenda 2030, joka sisältää jäsenvaltioiden hyväksymät 17 kestävä kehityksen tukemisen periaatetta (Kuva 3). Pariisin ilmastopopimuksella sekä Agenda 2030- ohjelmalla tavoitellaan globaalin talouskasvun ohjaamista sosiaalisesti oikeudenmukaiseen ja ekologisesti kestävä suun- taan (Halonen ym. 2017, 16). Tavoitteista kuusi liittyy suoraan kestävä talouskasvuun, yhteiskuntarakenteisiin ja kuluttamiseen ja kiertotalous nähdäänkin osana ratkaisua kestä- vä kehityksen ongelmiin. Uusilla innovatiivisilla kiertotalousratkaisuilla voidaan kuitenkin

edistää myös muita kestävän kehityksen tavoitteita. Puhdistetun jäteveden uudelleenkäyttö, jossa Suomi on osaamisellaan maailman kärkimaita, voisi olla osana ratkaisemassa myös puhtaaseen veteen ja sanitaatioon liittyvää globaalia tavoitetta (Maa- ja metsätalousministeriö 2019). Kiertotalouden avulla tapahtuva resurssien tehokkaampi käyttö puolestaan vaikuttaa luonnonvarojen tarpeen tasaantumiseen ja jopa vähenemiseen sekä näin edistää esimerkiksi vedenalaisen ja maanpäällisen elämän tavoitteita (Halonen ym. 2017, 97).

Kuva 3. Kestävän kehityksen tavoitteet Agenda 2030 (Ulkoministeriö)

Päävastuu tavoitteiden saavuttamisesta on kunkin maan hallituksella, mutta onnistunut toteutus vaatii koko yhteiskunnan osallistamista tavoitteisiin. Yritykset vaikuttavat kuluttajille tuotettuihin hyödykkeisiin ja näin vastuulliseen kuluttamiseen, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset luovat kestävyystietoa sekä innovaatioita ja ovat toiminnallaan osa ratkaisua esimerkiksi kestävämmän teollisuuden tavoitteessa ja ilmasto- ja kiertotaloustietouden levittämiseen osallistuvat toimijat edistävät yhteisöjen kestävämpää hyvinvointia. (Kestävä kehitys.)

2.2 Kiertotalous Suomessa

Yhteiskunnallisena aiheena kiertotalous on tällä hetkellä ajankohtaisempi kuin koskaan, niin globaalisti, kansallisesti kuin kuntatasollakin. Suomi kuuluu lisäksi niihin maailman valtioihin, joissa kansantalous on vakaalla pohjalla ja sosiaalisia sekä poliittisia ongelmia on verrattain vähäisesti, ja näin olosuhteet ekologisempaan talousmalliin keskittymiseen sekä siirtymiseen ovat otolliset (Järvelä & Wilenius 1996, 26).

Kiertotalouden edistämisessä avainroolissa ovat lainsäätäjät ja hallinto. On ensiarvoisen tärkeää, että päätäntävaltaa käyttävillä tahoilla on myös kansalaisten, yksityisen, kolmannen sekä neljännen sektorin tuki puolellaan, mutta perusteet ja esimerkiksi taloudelliset kannustimet kiertotalouteen siirtymiselle varmistetaan eri toimielinten hallintotasolla. Näin uudelle talousmallille luodaan suotuisat edellytykset sekä tarvittavat tukitoimet levitä yhä laajemmin yhteiskunnassa.

2.2.1 Poliitiikka, lainsäädäntö ja alueellinen kehitys

Valtioneuvoston periaatepäätös (Ympäristöministeriö b) kiertotalouden strategisesta ohjelmasta tehtiin huhtikuussa 2021 ja ohjelman tarkoitus on vahvistaa entisestään Suomea kiertotalouden edelläkävijänä. Ohjelman avulla tavoitellaan muutosta, jonka myötä kiertotaloudesta tulee Suomessa uusi talouden perusta vuoteen 2035 mennessä. Visio on erittäin kunnianhimoinen, *Suomi 2035: Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta on menestyvän taloustemme perusta*. Käytännössä ohjelma sisältää viisi periaatepäätöstä ja tavoitetta kokonaisuutensa saavuttamiseksi:

- Kestävät tuotteet ja palvelut ovat talouden valtavirtaa ja jakamistalous arkipäivää.
- Valinnat ovat tulevaisuuskestäviä ja vahvistavat reilua hyvinvointiyhteiskuntaa.
- Luonnonvarojen käyttö on kestävää ja materiaalit pysyvät kierrossa pidempään ja turvallisesti eli vähemmällä tavoitellaan enemmän.
- Kiertotalouden läpimurto tehdään innovaatioiden, digitaalisten ratkaisujen, fiksun sääntelyn sekä vastuullisten sijoittajien, yritysten ja kuluttajien avulla.
- Kiertotalous-Suomi on vahva vaikuttaja maailmalla ja kestävien ratkaisujen tarjoaja kansainvälisesti. (Ympäristöministeriö b.)

Ohjelma sisältää myös yksityiskohtaisempia askeleita kohti kokonaistavoitetta, esimerkiksi resurssien tuottavuudesta on määritely, että sen tulee kaksinkertaistua vuoden 2015 tilanteesta vuoteen 2035 mennessä ja materiaalien kiertotalousasteen tulee samoin kaksinkertaistua vuoteen 2035 mennessä (Ympäristöministeriö b). Sekä julkista että yksityistä sektoria hyödynnetään erilaisten rahoitusten avulla uusien kiertotalousinnovaatioiden, alustojen ja ekosysteemien kehittämisessä. Tärkeää onkin, että lainsäätäjät ja hallitus tukevat kestävien tuotteiden tuotekehittelyä sekä innovaatiotoimintaa eli yksityistä sektoria osana kiertotaloushankkeiden toteuttamista (Sitra 2021a).

EU:n tavoite olla ensimmäinen ilmasto neutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä tuo mukanaan Suomelle kansainväliset raamit ja velvoitteet kiertotalouden edistämiseksi. Keväällä

2021 säädetty eurooppalainen ilmastolaki velvoittaa laillisesti EU-maita sitoutumaan hiilineutraaliustavoitteisiin sekä esimerkiksi päästövähennyksiin. (Ympäristöministeriö a.) Kiertotalous on yksi merkittävimmistä keinoista Suomelle tavoitteisiin pääsemiseksi. Jo aikaisemmin vuonna 2019 Euroopan komission julkaisema vihreän kehityksen ohjelma European Green Deal nostaa tärkeäksi tekijäksi teollisuuden kannustamisen puhtaaseen kiertotalouteen osana kokonaisvaltaista vihreää siirtymää (Sitra 2021a). Euroopassa jopa 95 prosenttia raaka-aineiden arvosta menetetään ensimmäisen käytön aikana, materiaalivuodon vähentämiseen sekä uusiokäytön lisäämiseen (jätteestä raaka-aineeksi) tulisi kiinnittää erityistä huomiota (Halonen ym. 2017, 138). On arvioitu, että teräksen, muovin, sementin ja alumiinin kiertotalouden mukaisilla uudelleenkäyttötavoilla voidaan vähentää EU:n raskaan teollisuuden kasvihuonekaasupäästöjä 56 % vuoteen 2050 mennessä, joka myötävaikuttaa EU:n kokonaistavoitteeseen hiilineutraaliudesta (Sitra 2018, 5).

On myös todettu, että saavuttaakseen ilmastoneutraaliuden vuoteen 2050 mennessä ja säilyttääkseen kilpailukykynsä, koko EU-alueen on siirryttävä täyteen kiertotalouteen (Sitra 2021a). Osana European Green Dealia komissio julkaisi vuonna 2020 kiertotaloussuunnitelman, jossa keskitytään erityisesti seitsemään ratkaisevaan alaan, jotka ovat välttämättömiä kiertotalouden saavuttamiseksi. Keskiössä suunnitelmassa ovat muovit, tekstiilit, sähkö- ja elektroniikkalaitteet, elintarvikkeet, vesi ja ravinteet, pakkaukset, akut ja ajoneuvot sekä rakentaminen ja rakennukset. (Euroopan parlamentti 2021.) Ekosuunnitteludirektiiviä laajennetaan kestävyden ja ekologisuuden kannalta mainituille ongelmallisille aloille, jonka myötä esimerkiksi tuotteiden kestävyydelle tulevat voimaan pakolliset vähimmäisvaatimukset. EU:n kestävä tuotepolitiikan linja kiertotaloutta edistävänä uudistuksena on Suomelle merkittävä mahdollisuus olla edelläkävijänä muutoksessa ja näin vahvistaa kilpailukykyä. (Sitra 2021a.)

Alueellisesti tärkeässä roolissa kiertotalouteen siirtymisessä ovat kunnat. Ne huolehtivat lakisääteisten velvoitteiden toteutumisesta, mutta paljon jää silti kunnan oman päätäntävalan varaan. Jokaisella kunnalla on mahdollisuus vaikuttaa kiertotalouden merkittävyyteen alueellaan esimerkiksi toteuttamalla kiertotalouden mukaisia julkisia hankintoja sekä kannustamalla elinkeinoelämää ja asukkaita kiertotalouden edistämiseen (Sitra 2019). Onkin tärkeää, että kunta sitouttaisi kiertotalouden edistämisen osaksi ydinstrategiaansa, näin huolehditaan siitä, että toimet ja tavoitteet ovat osa kunnan jokapäiväistä toimintaa ja niitä seurataan aktiivisesti. Kun päättäjät, ylin johto ja muut viranhaltijat ovat toiminnassaan sitoutuneet kiertotalouteen siirtymiseen, on kunnan helpompi saada toimintaansa mukaan myös yritykset, järjestöt ja asukkaatkin (Kuva 4).

Kuva 4. Roolit kunnassa kiertotalouden edistämisessä (Gynther ym. 2020)

Kestävä ruokajärjestelmä, liikkuminen, jätehuolto ja kierrätys, rakentaminen ja infrastruktuuri sekä asukkaiden tietoisuuden lisääminen ja kasvatustyö ovat kunnalle tärkeitä väyliä vaikuttaa päivittäisten tehtävien kautta kiertotalouden edistämiseen alueella. (Kuntaliitto 2019.) Monet Suomen kunnat ovatkin ottaneet kiertotaloudelliset teot osaksi toimintaansa ja suuntaus on vain kasvamaan päin. Esimerkiksi Turussa kaupunki loi uuden kalustekierrätysjärjestelmän, jossa kaupungin eri yksiköt yhteisen alustan kautta jakoivat sekä vaihtoivat tarpeetonta irtaimistoaan toisilleen. Vaasassa kotitalouksien biojätteet ja lietteet alettiin hyödyntää joukkoliikenteen sekä yksityisautojen biopolttoaineena ja Vantaalla ruokahävikki hyödynnetään jaettavana ruoka-apuna. (Lindroos 2019.) Esimerkkejä on lukuisia ja kunnilla on valtavan laaja mahdollisuuksien kirjo toteuttaa kiertotaloutta valitsemillaan tavoilla.

Tulevaisuuden muuttuvien ja lisääntyvien lainsäädännöllisten velvoitteiden takia kuntien on myös viisasta ennakoida toimintaa ja huomioida kiertotalous suunnittelussa. Keväällä 2021 hyväksytty jätelain uudistus velvoittaa kunnat entistä tiukemmin esimerkiksi erilliskeräysten suhteen, lisäksi kuntien velvollisuus on järjestää erilliskerättävien jätteiden (bio-, pienmetalli- ja pakkausjätteet) kuljetukset, eikä erilliskerättyä jätettä saa tulevaisuudessa viedä enää kaatopaikalle tai polttaa. Lisäksi esimerkiksi tekstiilijätteille avataan alueellisia vastaanottoaikoja viimeistään vuonna 2023. (Ympäristöministeriö 2021a.)

Uudistuksen myötä syntyy myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia sekä työpaikkoja ja kiertotalouden näkeminen kokonaisuutena kunnan kilpailukyvyyn vahvistajana onkin tulevaisuudessa merkittävä etu niille alueille, jotka panostavat siihen voimakkaasti erilaisten vapaaehtoisten sitoumusten ja muiden kokeilujen sekä toimien kautta (Karppinen & Pirtonen 2021). Edelläkävijyyttä, aktiivinen yhteistyö ja mahdollisuuksien näkeminen kiertotalouden ratkaisuihin olivat lähtökohta 11 Suomen kunnan FISU-verkoston perustamiselle. Verkoston tarkoituksena on osaamisyhteisön kautta kehittää uusia vähäpäästöisiä toimintamalleja ja ratkaisuja, joiden avulla rakennetaan kestävää hyvinvointia sekä kasvua kunkin alueen

omat ominaispiirteet ja vahvuudet huomioiden. Resurssiviisaus, kiertotalous sekä kestävä kulutus kuuluvat yhteisön ydinarvoihin ja verkosto tekee tiivistä yhteistyötä yksityisten, muiden julkisten ja kolmannen sektorin organisaatioiden kanssa. (Fisu 2015.)

Vastaavanlaisia kuntien ja eri alueiden muodostamia yhteistoimintaverkostoja on perustettu useita ja tulevaisuudessa kansallisen kiertotaloussiirtymän edetessä niiden merkitys kunkin kunnan kilpailukyvyille ja elinvoimalle vain kasvaa. Erilaiset kokeilut ja päätöksenteko tapahtuvat kuntatasolla valtakunnallista tasoa nopeammin ja kiertotalouskaupunkipilotteja tullaan jatkossa näkemään yhä enemmän (Paiho & Wessberg 2020).

2.2.2 Koulutus ja TKI

Koulutussektorilla sekä etenkin korkeakouluilla on erittäin merkittävä rooli tulevaisuuden kiertotalouskehityksessä yhteiskunnassa (EllenMacArthur foundation 2021). Kasvatus ja koulutus ilmastotietoisuuteen ja -vastuullisuuteen ja sitä kautta myös kiertotalouteen on mahdollista aloittaa jo varhain. Julkinen sektori eli hallinto, kunnat ja oppilaitokset voivat panostaa yhteiskuntavastuusta opettamiseen sekä tiedottamiseen heti päiväkodista ja peruskoulun ensimmäisiltä luokilta alkaen, näin osaaminen ja ymmärrys lähtee kehittymään tulevaisuuden osaajissa koulutuspolun alkuvaiheesta lähtien. Suomessa kestävä kehitys onkin osana Opetushallituksen varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetuksen sekä lukion opetussuunnitelmaa ja tavoitteena on lapsen ja nuoren jokainen ikävaihe huomioiden ohjata kestävä elämäntavan valintoihin sekä myöhemmissä vaiheissa myös osallistaa oppilaita ja tukea toimijuutta kestävä tulevaisuuden rakentajina. (Pohjonen.)

Kiertotaloussiirtymän kautta esimerkkejä opetuksen, kasvatuksen sekä innovaatiotoiminnan yhdistämisestä on syntynyt lukuisia ympäri Suomea. Esimerkiksi Lappeenrannassa Opetushallituksen ja Kestävä kaupunki-ohjelman rahoituksella perustettiin Innoverstas-pajtila, joka toimii materiaalien uudelleenkäyttökeskuksena ja jossa nuoret sekä lapset pääsevät kokeilemaan, kehittämään ja innovoimaan yrityksiltä ja asukkailta saaduista jätteistä esimerkiksi omia keksintöjä. Ohjelman pohjana toimii Helsingin yliopiston kehittämä Inno-kas-verkoston keksintöpedagogiikka ja se yhdistää tulevaisuuden merkittävän yhteiskunnallisen siirtymän (kiertotalous) opetukseen ja kasvatukseen lapsille ja nuorille sopivalla sekä innostavalla ja osallistavalla tavalla. (Meidän Lappeenranta 2021, 4.) Jo opetuksen varhaisasteilla ekososiaalisesti sivistetyt kansalaiset ymmärtävät maapallon materiaalisen kulutuksen rajat ja samalla luovuuteen kannustaminen antaa tulevaisuudessa hyvät eväät olla mukana rakentamassa uusia ratkaisuja (Sitra 2017, 27).

Toisen asteen oppilaitokset ja korkeakoulut tarjoavat Suomessa runsaasti eri mahdollisuuksia kiertotalouslähtöiseen TKI-toimintaan ja oppimiseen. Useat ammattikorkeakoulut sekä

yliopistot toimivat aktiivisesti kiertotalouden parissa ja myös yhteistyötä toisen asteen oppilaitosten kanssa tehdään laajalti. Osana Sitra-rahaston Kiertotalousopetusta kaikille koulutusasteille-hanketta toteutettiin vuonna 2017-2019 yhteistyössä yli 50 oppilaitoksen kanssa ympäri Suomen Kiertotalous. Nyt-opintokokonaisuus, jossa luotiin oppimateriaalit kiertotaloudesta eri koulutusasteille ja oppilaitoksille (Sitra). Sitra ja Turun ammattikorkeakoulu alkavat myös piakkoin julkaista sähköistä listaa kaikista Suomen eri oppilaitoksissa järjestettävistä kiertotalouden opinnoista ja opintokursseista ja kiertotalous on esillä lähes jokaisen Suomen ammattikorkeakoulun koulutustarjonnassa esimerkiksi yhteiskuntatieteiden, yritys-toiminnan sekä ruokaketjun opintojen kautta (EllenMacArthur foundation 2021).

Yliopistoista Aalto-yliopistossa Creative Sustainability-opetusohjelmassa opiskelijat keskittyvät kestävän kehityksen edistämiseen liiketoiminnan avulla sekä ratkomaan ympäristö- ja yhteiskuntaongelmia luovien ratkaisujen, kuten kiertotalouden, kautta (Aalto-yliopisto b). Yliopisto tekee myös laajaa yhteistyötä muiden korkeakoulujen, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja organisaatioiden kanssa uusien innovaatioiden ja kokeilujen edistämiseksi. Vuonna 2020 yhdessä teknologian tutkimuskeskus VTT:n, geologian tutkimuskeskus GTK:n, luonnonvarakeskus Luken sekä Suomen ympäristökeskus SYKE:n kanssa yliopisto käynnisti kiertotalouden haastekilpailun, jonka tarkoituksena on rakentaa innovaatioyhteisö, joka toimialarajat ylittäen luo, kehittää ja kokeilee kiertotalousratkaisuja, joiden avulla siirrytään kiertotalouteen järjestelmätasolla (Orko 2020). Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT tarjoaa koulutusvalikoimassaan englanninkielistä Circular Economy-maisteriohjelmaa, jossa keskitytään uusien kiertotalouden liiketoimintamallien luomiseen esimerkiksi teknologian avulla (LUT University).

Suomenkielistä kiertotalouteen erikoistunutta koulutuskokonaisuutta tarjoaa Tampereen yliopisto sekä ammattikorkeakoulu Kiertotalouden asiantuntija-opinto-ohjelmassa, jolla pyritään kiertotalouden eri mahdollisuuksien monipuoliseen hyödyntämiseen (TUNI). Myös muissa Suomen korkeakouluissa kiertotalous näyttäytyy ajankohtaisena aiheena esimerkiksi koulutustarjonnan, erilaisten projektiopiintojen sekä opinnäytetöiden kautta useilla eri aloilla. On tärkeää, että kiertotalous otetaan tulevaisuudessa yhä kiinteämmin osaksi jokaista opetus- ja opiskeluvaihetta mahdollisimman monella alalla. Kun yhteiskunta siirtyy yhä pidemmälle kiertotaloudessa, tarvetta ei niinkään ole taloustieteiden osaajille, vaan luoville ajattelijoille sekä tekijöille, jotka ymmärtävät kiertotalouden periaatteet ja kuinka niitä voidaan soveltaa esimerkiksi teknologiaan, opetukseen, kokoonpanotyöhön tai muotisuunnitteluun eli mahdollisimman monipuolisesti yhteiskunnan kaikilla eri toimialoilla (EllenMacArthur foundation 2021).

2.2.3 Työ- ja elinkeinoelämä

Kehitys työ- ja elinkeinoelämän yhteiskuntavastuullisempaan ja kestävämpään liiketoimintaan siirtymisessä näkyy monilla tavoilla organisaatioiden toiminnassa. Energian säästäminen, jätteiden vähentäminen, kierrätyksen edistäminen sekä tarpeettoman matkustamisen välttäminen ovat osa työpaikkojen ja yritysten ekotehokkuutta. (Kasvio 2014, 118.) Laajemmin puhutaan koko työ- ja elinkeinoelämän vihreästä siirtymästä, jossa kestävämmät ratkaisut eivät ole vain osa yritysten ja organisaatioiden toimintaa, vaan jopa muuttavat niiden koko liiketoimintamallia (Sitra 2021a). Kuluttajien tulee jatkossakin saada oikeita etuja sekä asianmukaisia hyödykkeitä ja palveluita ja yritysten hyötyä taloudellisesti mutta samalla luonnon ekosysteemien pitää myös säilyä tai parantua (Lillberg & Mattila 2020, 135).

Kestävä kehitys ja kiertotalous nähdään yhä enenevässä määrin menestystekijänä yrityksille, lainsäädännölliset muutokset, luonnonresurssien niukkeneminen ja tuotannon kallistuminen sekä kuluttajakäyttäytymisen muutokset ohjaavat yrityssektoria etsimään liiketoiminnan mahdollisuuksia kestävämmistä ratkaisuista (Bärlund & Perko 2013, 61). Samalla yrityskentän asettama paine esimerkiksi valmistajille ekologisemmista tuotteista vaikuttaa entistä kiihdyttävämmiin vihreään- ja kiertotaloussiirtymään (Sitra 2021a).

Kiertotalous avaa työ- ja elinkeinoelämälle monia uusia mahdollisuuksia, samalla jotkin teollisuudenalat, voimalat ja työpaikat saattavat tulla tarpeettomiksi kiertotaloussiirtymän myötä ja uusien liiketoimintamallien yleistyessä (Halonen ym. 2017, 97). Sitran (2021a) jaottelun mukaan kiertotalous luo työ- ja elinkeinoelämään uutta liiketoimintaa ja uusia työpaikkoja viiden päätoimintamallin kautta, tuotteet palveluina, uusiutuvuus, tuote-elinkaaren pidentäminen, jakamisalustat sekä resurssitehokkuus ja kierrätys (Taulukko 1).

1.Tuote palveluna	2.Uusiutuvuus	3.Elinkaaren pidentäminen	4.Jakamisalustat	5.Resurssitehokkuus ja kierrätys
-Palvelut, toiminnot, suorituskyvyt - Omistajuus säily palveluntarjoajalla	-Uusiutuvat & kierrätettävät materiaalit, ekosunnittelu	-Korjaaminen, kunnostus, käyttöiän maksimointi	-Digialustat, vuokraus,myynti, jakaminen,uudelleenkäyttö	-Arvoketjut,prosessit,tuotteet, sivuvirrat

Taulukko 1. Kiertotalouden viisi liiketoimintamallia (mukailtu Sitra 2021a)

Tuote palveluna-toimintamallissa kuluttaja maksaa jostakin toiminnosta, suorituskyvystä tai palvelusta ostamisen ja omistamisen sijasta. Näin vältetään omistamisen riskeiltä, jotka jäävät palvelutarjoajan vastuulle ja tuloja kertyy palveluntarjoajalle vuokraus- ja liisauksista. Esimerkiksi autoalalla autojen leasing-tyyppiset sopimukset ja pitkäaikaisvuokraukset ovat yleistyneet huomattavasti myös yksityiskäytössä ja kuluttajalle ne tarjoavat helpon vaihtoehdon omaksi ostamisen sijasta, koska kustannukset vuokrauksissa ovat helposti ennakoitavissa (Citycar 2020).

Uusiutuvuuteen perustuvassa liiketoimintamallissa tuotteissa ja niiden suunnittelussa suositaan uusiutuvia, kierrätettäviä sekä biohajoavia materiaaleja ja koko toiminta pohjautuu ekosuunnittelun periaatteisiin (Sitra 2021a). Fossiilisia energianlähteitä pyritään korvaamaan uusiutuvilla sekä vähähiilisillä vaihtoehdoilla ja ansaintamalleja syntyy esimerkiksi uusien materiaalien sekä teknologisten ratkaisujen myymisen sekä ravinnekiertoa edistävien palveluiden tarjoamisen kautta (Ranta 2018, 33).

Tuote-elinkaaren pidentäminen luo uutta liiketoimintaa tuotteiden korjaus- ja kunnostuspalveluiden kautta. Tuotteita on tarkoitus pitää alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan mahdollisimman pitkään useita käyttökertoja ja näin uusien tuotteiden ostamisen sekä valmistamisen tarve vähenee. (Sitra 2021a.) Ennallistaminen on samaa liiketoimintamallia hyödyntävää toimintaa. Siinä käyttökuntoaan jo menettäneistä, mutta hyväkuntoisista tuotteista ennallistetaan useita kertoja uudenveroinen tuote, näin käyttöikä pitenee merkittävästi ja sama tuote voi säilyä käyttökuntoisena jopa vuosikymmeniä, kuten esimerkiksi AINIA-ennallistetut astiat (Tuominen-Niittylä & Paikkari 2021).

Digitaalisissa jakamisalustoissa mahdollistuu tavaroiden sekä resurssien käyttöasteiden kasvattaminen ja elinkaarten pidentäminen erilaisten myynti-, vuokraus-, jakamis- ja uudelleenkäyttöalustojen myötä (Sitra 2021a). Alustatalouden kautta esimerkiksi tavaroiden lainaus sekä yhteiskäyttö tulevat mahdolliseksi paljon aiempaa laajemmin (Kohvakka & Lehtinen 2019, 131).

Teknologinen kehitys mahdollistaa entistä tehokkaamman kierrätyksen sekä resurssitehokkuuden kasvun prosesseissa, tuotteissa ja arvoketjuissa. Esimerkiksi sivuvirroista tehdään raaka-aineita uusiotuotteisiin ja materiaaleihin ja tämä luo uusia liiketoiminnan mahdollisuuksia. (Sitra 2021a.)

Suomalaisessa teknologiateollisuudessa kiertotalous vaikuttaa jo merkittävästi toimintaan. Prosessisuunnittelussa hukkan määrä minimoidaan ja tuotteiden sekä materiaalien arvo säilyy mahdollisimman pitkään ja joskus jopa kasvaa kierron myötä. Lisäksi kierrätettävät materiaalit sekä raaka-aineet korvaavat uusiutumattomia lähteitä. (Lindell 2020.) Myös esimerkiksi rakennusalalla kestävä kehitys ja kiertotalous nähdään tulevaisuuden tärkeäksi

tavaksi tuottaa yritykselle lisäarvoa. Tilasuunnittelu, materiaalivalinnat ja talotekniikka huolella toteutetuissa hankkeissa mahdollistavat kiertotalouden ja kestävän rakentamisen edistämisen. Puurakentamisen merkityksen betonirakentamisen rinnalla arvioidaan kasvavan, koska puurakentamisessa kierrättäminen sekä hukkamateriaalien minimointi on tehdastuotannon ansiosta helpompaa kuin betonirakentamisessa. Näin luodaan samalla kestävä ja kehittävä kilpailua alalle. (Isomöttönen 2021.)

Elintarviketeollisuudessa syntyvän ruokahävikin arvioidaan olevan kaikkein tarpeettominta ympäristökuormaa ja hävikin hyödyntäminen on synnyttänyt uudenlaista kiertotalousliiketoimintaa. Tuotannosta syntyvien sivuvirtojen hyödyntäminen kehittyy entisestään ja esimerkiksi kasvipohjaisista sivutuotteista saadut luonnolliset ainesosat mahdollistavat uusien kuluttajatuotteiden kehittämisen. (Luke 2020, 4~14.) Kaupan alan elintarvike- sekä päivittäistavarakaupan hävikki on puolestaan antanut liiketoiminnan mahdollisuudet Fiksuruoka sekä Matsmart-yrityksille, joiden toiminta perustuu kaupoilta saatavien, muutoin hävitykseen menevien, tuotteiden myymiseen edullisempaan hintaan kuluttajille. Esimerkiksi yli-tuotanto, pakkausmuutokset tai lähestyvä viimeinen myyntipäivä voivat olla syitä miksi tuotteita ei enää hyväksytä myyntiin kaupassa tai ketjun myymälöissä. Näin kuluttajilla on mahdollisuus ostaa haluamiaan hyödykkeitä halvempaan hintaan ja kauppojen toiminnasta syntyvän jätteen määrä vähenee. (Jungar & Sundström 2020.) Kiertotalouden arvioidaan muuttavan tulevaisuudessa lähes kaikkia aloja ja työpaikkoja uusien periaatteiden ja toimintamallien sulautuessa osaksi eri teollisuudenaloja, ammatteja ja työtehtäviä sekä luovan yhä enemmän uusia mahdollisuuksia elinkeinoelämälle (Sitra 2021b, 27~29).

2.2.4 Kuluttajakäyttäytyminen

Viimeiset vuosikymmenet ovat olleet kuluttajien juhla-aikaa. Tavaraa ja materiaa on saanut yhä helpommin, halvemmalla ja enemmän ympäri maailmaa. Muutos kulutustottumuksiin ja arvomaailmaan nähdään välttämättömänä tulevaisuuden yhteiskunnassa, jossa tuotteiden ja materian sijasta hyödynnetään aineettomia palveluita ja olemassa olevien hyödykkeiden arvoa vaalitaan aiempaa tehokkaammin (Kohvakka & Lehtinen 2019, 132). Luonnonvarojen hupenemisen sekä ilmastokriisin seurauksena laadukkaan elämän perustan on rakennettava jatkossa entistä vähemmän aineellisen hyvän varaan ja yhteinen ongelma koko yhteiskunnalle sekä yksilöille onkin, kuinka lisätä elämänlaatua yhä pienemmillä resursseilla. Koko talousjärjestelmä on rakentunut kuluttajien haluun saada yhä enemmän ja kasvutalouden haastaminen uusilla paremmilla malleilla, kuten kiertotalouden periaatteilla ja toimintatavoilla, on väistämätöntä. (Joutsenvirta & Salonen 2020, 146~157.) Suomessa elintason kohotessa kulutus on kasvanut niin, että käytämme maapallon luonnonvarat 3,6-kertaisesti,

joten tilanne on täysin kestävä ja muutos kuluttaja- ja kulutuskäyttäytymisessä on ratkaisevassa roolissa tulevaisuudessa (Kohvakka & Lehtinen 2019, 144).

Ekologisemmat ja ympäristöystävällisemmät tuotteet ovat yksi osa ongelmanratkaisua, ekologisesti valikoiva kulutus ja kuluttaja huomioi ostamiensa tuotteiden koko elinkaaren ja niiden jättämän jäljen ympäristöön (Järvelä & Wisenius 1996, 192~198). Lisäksi esimerkiksi lainsäädännöllä on merkittävä rooli kuluttajien ostovoiman ohjauksessa kiertotaloutta edistävään suuntaan. Tulevaisuudessa kiertotaloussiirtymän ja -lainsäädännön myötä EU-alueella kestävästä tuotteista tulee valtavirtaa ja digitaaliset tuotepassit kertovat kuluttajille tietoja muun muassa hyödykkeen kestävydestä sekä kierrätettävyydestä. (Sitra 2021a.) Kuluttajan oman harkintakyvyn varaan jää päätös siitä, mitä kestävämmistä tuotteista ostetaan, tuetaan ja kuinka paljon niitä kulutetaan, mutta talousjärjestelmän rakenteelliset muutokset lainsäädännön kautta tekevät laajamittaisen muutoksen mahdolliseksi ja ohjaavat kuluttajia tekemään parempia kulutusvalintoja.

Tuotteiden ja toimintojen jakaminen, vaihtaminen, lainaus, kierrätys ja vuokraus eivät ole vain elinkeinoelämän uusia liiketoiminnan mahdollisuuksia. Kyse on jakamistaloudesta, jossa kuluttajat nykYTEknologian avulla yhteisöllisyyttä hyödyntäen luovat erilaisia sosiaalisia ja taloudellisia järjestelmiä, jotka mahdollistavat tuotteiden, omistusten, resurssien sekä esimerkiksi taitojen jakamisen tai vaihtamisen. Jakamistalous on tuore ilmiö ja seuraus kuluttajakäyttäytymisen muutoksesta, jossa omistamisen vaihtoehdoksi on noussut käyttöoikeuden arvostaminen. Ekologisemman sekä kestävämmän elintavan suosiminen ja kertakäyttökulutusvastaisuus ovat olleet myötävaikuttamassa ilmiön syntyyn (Jakamistalous.) Resurssien viisaampi käyttö, tuotteiden käyttöasteen kasvu sekä uusien tuotteiden tarpeen väheneminen yhdistävät jakamistalouden vahvasti kiertotalouteen (Sjöstedt 2018).

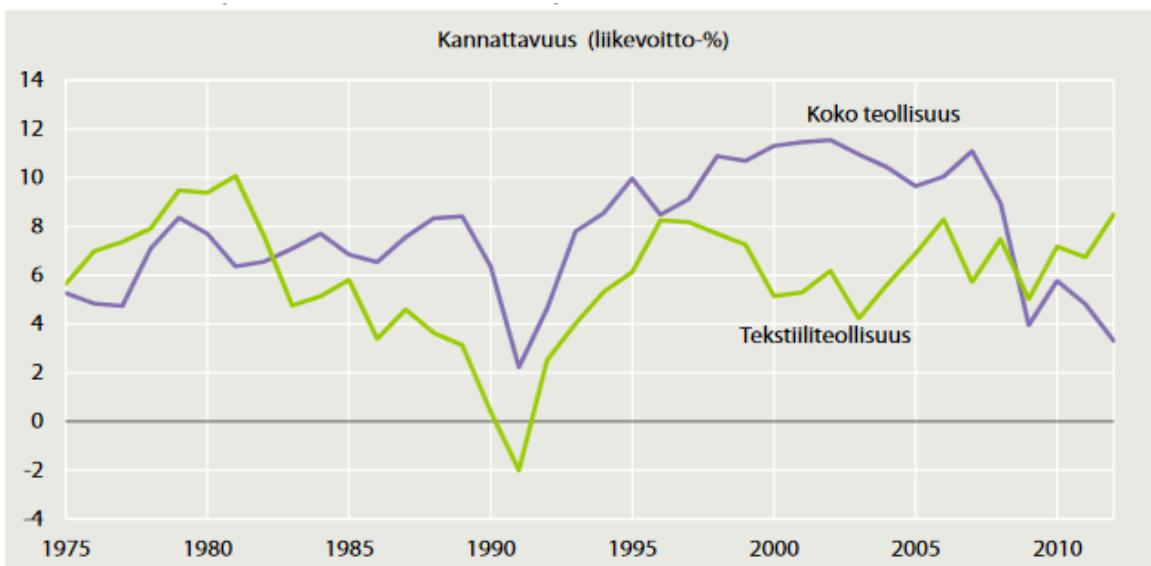
Nykypäivän alustatalouden mahdollistava digitaalisuus luo jakamistaloudelle erinomaiset olosuhteet kehittyä ja laajeta (Kohvakka & Lehtinen 2019, 131). Kun yhdistetään kuluttajien ostovoima sekä jaetut resurssit, luodaan parhaat edellytykset toteuttaa kiertotaloutta tehokkaasti. Jos yksi kuluttaja hankkii kalliin sekä erittäin energiatehokkaan pesukoneen, maksaa se lopulta itsensä takaisin säästetyssä vedessä ja sähkössä, mutta jos 10 kuluttajaa jakaa saman koneen sekä sen kustannukset, maksaa se itsensä takaisin vielä nopeammin ja näin myös kunkin kuluttajan ekologinen jalanjälki pienenee (Lahti & Selosmaa 2013, 94). Lisäksi erilaiset julkiset ja muut kolmannen sektorin yhteiskäyttö-, vuokraus- tai lainauspalvelut esimerkiksi kirjastoissa sekä muissa alueellisissa toimintakeskuksissa ja -yhteisöissä ja niiden yleistyminen lisäävät kuluttajien innostusta ja halukkuutta siirtyä tavaroiden ostamisesta palvelun ostamiseen tai hyödyntämiseen (Saramäki 2020, 101).

Tulevaisuuden kuluttajalle arvo ei tule enää mahdollisimman suuren tavaramäärän omistamisesta, vaan palveluna tai muuna toimintona saadusta vastikkeesta ja hyödystä (Halonen ym. 2017, 98). Hyvinvoinnin tuottaminen maapallon kantokyvyn rajoissa eli kestäväälle perustalle rakentuva kokonaiskierrotalous vie menestyksen tavoittelemisen pois aineellisen elintason mittareista sekä tyytyväisyyden samaistamisesta materiaalsiin edellytyksiin (Joutsenvirta & Hirvilammi 2016, 83~84). Aineellinen kulutus korvautuu yhteis- ja jakamistaloudella, viisaalla teknologialla sekä kohtuullisella ja kestäviin valintoihin perustuvalla, tulevaisuuden sukupolvet huomioivalla kulutuksella.

3 Kiertotalous ja vaateteollisuus

3.1 Vaate- ja tekstiiliteollisuuden yhteiskunnallinen merkitys

Vaate- ja tekstiiliteollisuus on yksi yhteiskunnan tärkeimmistä ja suurimmista teollisuudenaloista, se työllistää miljoonia ihmisiä maailmanlaajuisesti ja on merkittävä osa Euroopan tuotantoteollisuutta (EEA 2019). Suomessa tekstiiliteollisuus oli 1980-luvulle saakka tärkeä tuotannonala ja työllistäjä ja vienti etenkin Venäjälle oli suurta. Halpatuotannon ja -tuonnin yleistymisen sekä 1990-luvun lama heikensivät kuitenkin voimakkaasti kotimaisen tuotannon kysyntää ja romahduttivat ennen kukoistaneen teollisuudenalan. (TKM 2006.) Laman jälkeen erikoistekstiilien kysyntä nosti kuitenkin kotimaisen valmistuksen tarvetta (Kuvio 1) mutta ala ei koskaan palautunut ennalleen muun teollisuuden tavoin (Pajarinen & Tahvanainen 2014, 98).

Kuvio 1. Tekstiiliteollisuuden ja koko teollisuuden liikevoittoprosentti vuosina 1975-2010 (Pajarinen & Tahvanainen 2014, 97)

Suomalaisen tekstiiliteollisuuden vahvuudet, korkealaatuinen tuotesuunnittelu sekä kehittyvä teknologia, yhdistettynä lainsäädännöllisiin muutoksiin ja esimerkiksi kiertotaloussiirtymään sekä muutoksiin kuluttajakäyttäytymisessä voivat kuitenkin lisätä tulevaisuudessa merkittävästi kotimaisen tekstiiliteollisuuden kilpailukykyä tuomalla tehokkuutta tuotantoteknologiaan ja suurempaa lisäarvoa kuluttajille (Pajarinen & Tahvanainen 2014, 114). Sekä vaatteiden valmistuksen että valmistuttamisen alat ovatkin olleet nousussa viime vuosina ja vuonna 2017 tekstiilialan liikevaihto kasvoi 2,5 % ja vaatealan 5,9 %. Suomessa tehdään aktiivista tutkimus- ja kehitystyötä kaupallisesti kannattavien materiaali-innovaatioiden sekä teknologioiden kehittämisessä ja edelläkävijyyks voikin olla tulevaisuudessa yksi kotimaisen vaate- ja tekstiiliteollisuuden menestystekijöistä. (STJM 2017, 8.)

3.2 Ongelmakohdat

Vaate- ja tekstiiliteollisuus on yksi eniten saastuttavista teollisuudenaloista ja alaan liitetään lukuisia yhteiskunnallisia ongelmakohtia esimerkiksi eettisyyden ja ekologisuuden kannalta. Vahvasti lineaariseen talousmalliin perustuva ala kuluttaa uusiutumattomia luonnonvaroja 98 miljoonaa tonnia vuodessa ja aiheuttaa tuotantoalueilla valtavia ympäristöhaittoja. Pääsääntöisesti tuotteita ei suunnitella tai valmisteta kestävästi, vaan nopeatempoinen tuotantokuluta-hävittä-kierto leimaa koko teollisuudenalaa ja siihen liittyvää kulutusta. (Niinimäki 2018, 14~15.)

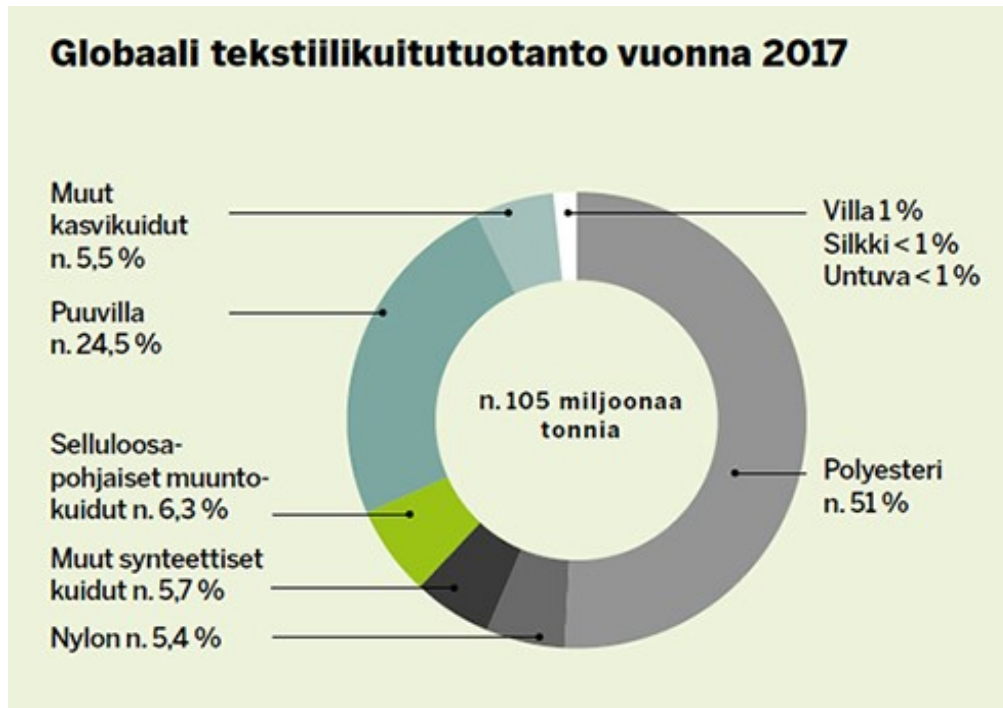
Vaate- ja tekstiiliteollisuuden ongelmakohdista alettiin puhua jo vuosikymmenen lopussa, kun tietoisuus suurten tekstiiliteollisuuden toimijoiden epäekologisesta ja epäeettisestä toiminnasta tuotantomaissa lisääntyi globalisaation ja digitalisaation myötä merkittävästi. Kun tuotanto pikamuodin huippukaudella alkoi siirtyä yhä enemmän länsimaista kolmannen maailman maihin, myös epäkohdat nousivat yleiseen keskusteluun (Laatikainen 1996).

3.2.1 Materiaalit

Alle yksi prosentti vaate- ja tekstiiliteollisuuden käyttämistä materiaaleista päätyy kierrätyksen kautta uudeksi vaatteeksi. Hukkaan menevän materiaalin arvo vuosittain on yli 100 miljoonaa dollaria ja kerrannaisvaikutukset esimerkiksi jätehaittoina ja -kustannuksina ovat valtavat. (EllenMacArthur foundation 2017, 20.) Maailmanlaajuinen tekstiilikuitujen tuotanto on kolminkertaistunut vuodesta 1975 ja noin 60 % valmistetuista kuiduista on synteettisiä, öljypohjaisia kuituja (EEA 2019). Öljyä, kemikaaleja, torjunta-aineita ja lannoitteita tarvitaan kuitujen tuottamiseen, värjäykseen, käsittelyyn sekä raakamateriaalien kasvattamiseen. Runsaan uusiutumattomien raaka-aineiden käytön lisäksi tekstiilituotannon aikaansaamat kasvihuonekaasupäästöt olivat vuonna 2015 1,2 miljardia tonnia, joka on enemmän kuin kaikki kansainvälinen lento- ja meriliikenne tuottavat yhteensä. (EllenMacArthur foundation 2017, 20.)

Polyesteri on vaate- ja tekstiiliteollisuudessa eniten käytetty synteettinen kuitu. Vuonna 2017 noin 51 % kaikista tuotetuista tekstiilikuidusta oli polyesteria (Kuva 5). Suosio sen käytölle selittyy kuidun ominaisuuksilla, polyesteri on muokattavissa useisiin eri käyttötarkoituksiin ja kuluttajamieltymyksiin, kuten vedenhylkivyyys, lämmöneristävyys ja hengittävyys (STJM). Polyesterin raaka-ainetta, maaöljyä, käytetään valmistukseen vuosittain noin 70 miljoonaa tynnyriä (EEA 2019). Öljyntuotannosta aiheutuu merkittäviä ympäristöhaittoja, lisäksi valmistuksessa käytettävät apu- ja lisäaineet ovat ympäristölle vaarallisia. Myös

tuotantoprosessissa polyesterin vaikean värjäytyvyyden vuoksi tarvitaan kemikaaleja, jotka ovat ihmiselle mahdollisesti haitallisia (Lehto & Niemi).

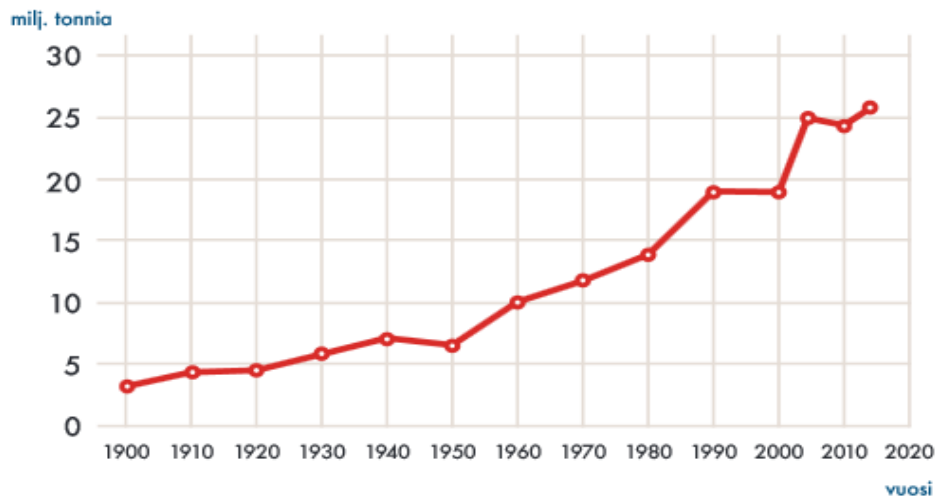

Kuva 5. Globaali tekstiilikuitutuotanto vuonna 2017 (Purhonen)

Polyesterin käytön haitallisuutta lisää synteettisistä kuiduista irtoavat mikromuovit, jotka päätyvät vesistöihin ja sitä kautta kalojen ja muiden vesissä elävien eliöiden ruuaksi sade- ja jätevesien mukana. Mikromuoveja irtoaa vaatteista ja tekstiileistä pesukertojen yhteydessä ja vaikka niiden vaikutuksista on vasta vähän tutkimustietoa, on haittavaikutuksia jo havaittu. (Pietarinen 2021, 13.)

Luonnonkuitu puuvilla on toiseksi eniten tuotettu tekstiilikuitu. Sen tuotanto on lisääntynyt voimakkaasti 1950-luvulta lähtien (Kuvio 2), ja viimeisten kymmenen vuoden aikana vuosittaiset tuotantomäärät ovat olleet 22-27 miljoonaa tonnia. (Parviainen ym. 2017, 26.) Suurimmat puuvillan tuottajamaat ovat Intia, Kiina ja USA (Mikkonen 2018). Puuvilla vaatii kasvatuksessa paljon erilaisia hyönteismyrkkyjä ja torjunta- sekä suojeluaineita ja lisäksi viljelmiin tarvittavat vesimäärät ovat valtavia, yhden puuvillakilon tuottamiseen kuluu vettä keskimäärin 11 000 litraa (Pure Waste Textiles 2020, 25). Puuvillan viljelyyn käytettävien myrkkujen ja muiden aineiden määrä on paljon suurempi kuin mitä tarvitaan muiden kasvien viljelyssä ja ne aiheuttavat monia ympäristöongelmia viljelyalueilla. (Parviainen ym. 2017, 33.) Väestönkasvun myötä tarve tekstiileille ja kysyntä puuvillan tuotannolle nousee edelleen, mutta erilaisista ekosertifioiduista puuvillakuidusta huolimatta kestäviä tapoja tuottaa puuvillaa ei enää ole (Lähetkangas). Vain alle yksi prosentti kaikesta maailmassa tuotetusta puuvillasta

luokitellaan luomuksi ja ekosertifikaatti saattaa joissakin tapauksissa koskea vain lopullista ja valmista tuotetta, ei koko tuotantoketjua (Yle 2020).

Kuvio 2. Puuvillan kokonaistuotanto vuosina 1900-2014 (Parviainen ym. 2017, 26)

Nylon ja muut synteettiset kuidut muodostavat noin 10 % tekstiilikuitutuotannosta. Nylon oli ensimmäinen kehitetty täysin synteettinen kuitu ja nylonsukkien menestyksen myötä 1940-1950-luvuilla synteettiset kuidut tekivät suuren läpimurron (Forsgård 2018). Nylonin ja muiden synteettisten kuitujen tuotanto on polyesterin tapaan ongelmallista runsaan uusiutumattomien luonnonvarojen käytön vuoksi ja koska valmistus vaatii paljon energiaa sekä erilaisia kemikaaleja. Villa, silkki ja untuva, jotka muodostavat alle 5 % vuotuisesta tekstiilikuitutuotannosta, tulevat pääosin Kiinasta, Australiasta ja Uudesta-Seelannista (STJM 2020, 27~35). Tehotuotanto on erittäin kuormittavaa ympäristölle, eläintenhoito ja kasvatusta vaativat paljon maa-alaa, energiaa ja vettä. Lisäksi lampaiden käsittelyssä on ilmennyt eläimille kivuliaita toimintamenetelmiä ja kemikaaleja käytetään loiseläinten häätämiseen. (Ekohelsinki.)

3.2.2 Toimintamallit

Vaate- ja tekstiilialan ongelmat toimintamalleissa liittyvät aina suunnittelusta, tuotannosta, kuljetuksista ja kulutuksesta jätteiden käsittelyyn sekä hävitykseen saakka. Pikamuoti-ilmiö on saanut aikaan tilanteen, jossa suuret muotijätit tuovat markkinoille mallistoja yhä tihevään tahtiin ja vaatteita ei suunnitella kestäväksi, vaan kuluttajia houkutellessa ostamaan säännöllisesti ja mahdollisimman paljon uusia tuotteita. Perinteisten syksy/talvi ja kevät/kesä-mallistojen lisäksi on luotu niin sanottuja mikromallistoja myös pääkausien välissä ja vaatteita myydään halvalla erittäin suurella volyyymilla ja ne suunnitellaan heikkolaatuisiksi. (Asikainen 2018.)

Yksittäisten tuotteiden keskimääräisen käyttöiän on arvioitu lyhentyneen 36 % viimeisten 15 vuoden aikana (STJM). Vaatteita päätyy jätteeksi yhä enemmän ja yhä nopeammin, esimerkiksi Yhdysvalloissa vuonna 2015 pääosin kaatopaikoille päätyi yli 11 miljoonaa tonnia tekstiilijätettä. Määrä on lisääntynyt 750 % vuoteen 1960 verrattuna. (Pierre-Louis 2019.) Maailmanlaajuisesti tekstiilijätettä syntyy keskimäärin 92 miljoonaa tonnia vuodessa ja määrän uskotaan lisääntyvän merkittävästi tulevana vuosina (Beall 2020). Vastuussa ongelmasta ovat suuret kansainväliset vaateketjut, suunnittelijat, tuottajat sekä valmistajat, jakelijat ja kuluttajat.

Yhä tihenevä mallistojen luomistahti eli liian nopea muodin kierto on osasyynä syntyvään jätemäärään ja sen seurauksena vaatteita tuotetaan niin paljon, että usea globaalisti toimiva ketjuyritys, kuten H&M, on jäänyt kiinni ylijäämävaatteiden polttamisesta. Käyttökelpoisia vaatteita jää myymättä koska niitä valmistetaan niin paljon ja sen jälkeen ne päätyvät hävitettäväksi polttamalla. (Heiskanen 2017.) Toinen syy vaatteiden polttamiselle on yhtiöiden pelko siitä, että niiden tuotteita myytäisiin liian halvalla. Luksustuotteistaan tunnettu brittiläinen yritys Burberry raportoi polttaneensa vuonna 2017 yli 32 miljoonan euron edestä myymättä jääneitä vaatteita ja muita asusteita (Kakko 2018).

Kuluneen 15 vuoden aikana vaatteiden, tekstiilien ja tekstiilikuitujen tuotanto on kaksinkertaistunut (EllenMacArthur foundation 2017, 18). Maailman suurin vaatteiden tuottajamaa on Kiina ja muita merkittäviä tuotantomaita ovat esimerkiksi Bangladesh, Intia ja Vietnam (Levon & Mikkonen 2019). Maissa, joihin tuotanto pääosin painottuu, lainsäädäntö ja valvonta koskien muun muassa ympäristönsuojelua on puutteellista. Esimerkiksi Kiinassa, jossa tuli voimaan ympäristönsuojelulaki jo vuonna 1989, lain täytäntöönpano ja toteutus on jäänyt vajavaiseksi Kiinan tuotantotalouden kasvaessa voimakkaasti viime vuosikymmeninä (SGT Group 2018). Tämä on aiheuttanut lukuisia ongelmia asukkaille sekä ympäristölle, esimerkiksi veden laadun on raportoitu huonontuneen läpi koko Kiinan merkittävästi ja olevan jopa käyttökelvotonta ihmisen tarpeisiin tietyillä alueilla (IPE 2019).

Ekologisten haittojen lisäksi monet eettisyyteen liittyvät ongelmat varjostavat vaate- ja tekstiiliteollisuutta. Tuotantoa on sijoitettu maihin, joissa työvoima on halpaa ja työsuojelua sekä työntekijöiden oikeuksia puolustavaa tahoa ei välttämättä ole ollenkaan tai työntekijöiden järjestäytyminen voi olla jopa kiellettyä (Cobbing & Vicaire 2018; Yle 2020). Lisäksi lapsityövoimaa on raportoitu useissa tapauksissa käytettävän tehtaissa ja tuotantolaitoksissa (UNICEF 2020, 11). Myös vaaralliset kemikaalit, työn yleinen vaarallisuus sekä puutteelliset turvatoimet ja työympäristöt muodostavat uhkan työntekijöiden turvallisuudelle ja hyvinvoinnille. Vuonna 2013 Bangladeshissa romahti vaate- ja tekstiilituotantolaitos ja onnettomuudessa kuoli 1134 sisällä ollutta tehtaan työntekijää, muuta henkilöstöä sekä

pelastustyöntekijöitä. Onnettomuus oli pahin alalla koskaan tapahtunut ja se sai yleisen huomion kääntymään työntekijöiden työskentelyoloihin sekä oikeuksiin.

Tapauksen seurauksena monia kansainvälisiä suuria vaateyhtiöitä pidettiin vastuullisina ja velvollisina korvauksiin, myös alan toiminnan yleistä läpinäkyvyyttä arvosteltiin ja siihen vaadittiin parannuksia. (Clean clothes campaign.) Erityisesti pika- ja halpamuodin eettisten ja ekologisten ongelmien takia vaateeteollisuuden hyötyjinä nähdäänkin ainoastaan jättimäisten vaateketjujen omistajat ja kärsivinä osapuolina alipalkatut ja laiminlyödyt työläiset sekä ympäristö (Minkinen 2019).

3.2.3 Kulutus ja kuluttajat

Etenkin pikamuoti kannustaa kuluttajia erityisen kestävämpiin kulutustottumuksiin. Vaatteita ja muita tekstiilituotteita on saatavilla paljon, ne ovat edullisia, mutta eivät kovin hyvälaatuisia tai kestäviä. K-ryhmän (Kesko 2020) teettämän Marketmuoti2020-tutkimuksen mukaan suomalaiset suosivat erityisesti marketteja vaateostoksien tekoon, koska tuotteet ovat edullisia ja ostoksia on helppo tehdä. Vain noin viisi prosenttia tutkimukseen osallistuneista suomalaisista yhdisti marketmuodin vastuullisuuteen tai laadukkuuteen. Muutos ostotottumuksissa vaatisi kuluttajilta asennemuutosta uusia ratkaisuja, esimerkiksi kestävämpiä tuotteita tai vaatelainaamoita, kohtaan. Myös omistamisen kulttuurin tärkeyteen liittyvät historialliset tekijät, kuten vasta hiljattain päättynyt niukkuuden ajanjakso maan historiassa, voivat selittää kuluttajien asennemuutoksen vaikeutta. (Jokelainen 2019).

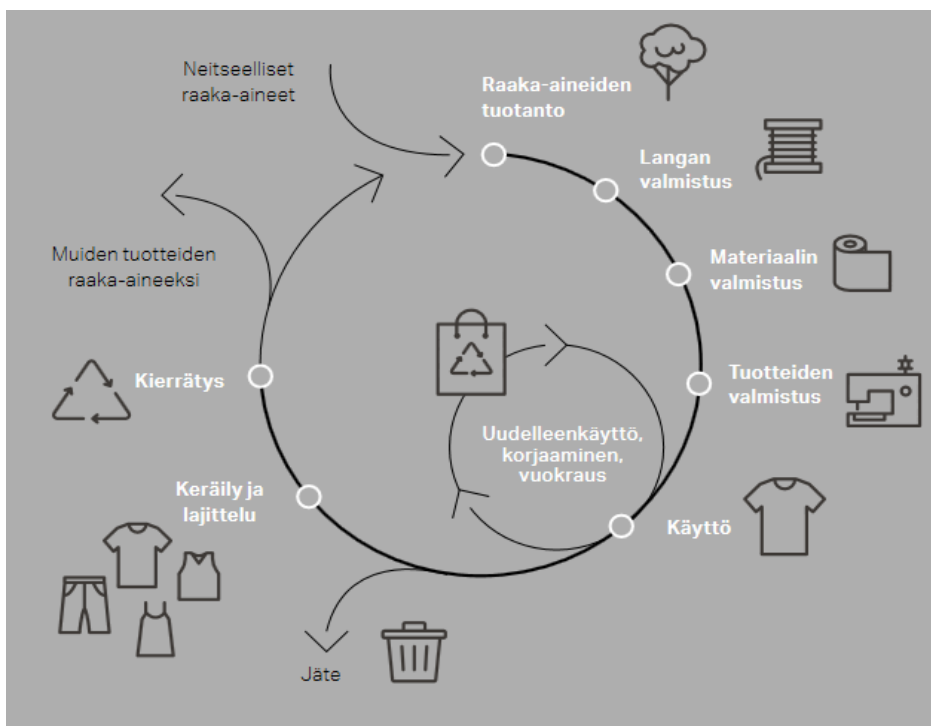
Vastuu kestävämmästä kulutuksesta ei kuitenkaan ole yksin kuluttajien. Koska tuotteista tehdään nykyisin heikkolaatuisempia eli niiden käyttöikä on lyhentynyt, on kuluttajan pakko hankkia tilalle uusi ja korvaava tuote entistä nopeammin ja näin mielikuva vaatteista ja tekstiileistä kertakäyttöhyödykkeinä vahvistuu (Siironen 2019). Mikäli kuluttaja päättäisi ruveta suosimaan kestävämpiä vaate- ja tekstiilituotteita, hankaluutta voi aiheuttaa esimerkiksi alan puutteellinen läpinäkyvyys. Koska tuotantoketjut ovat pitkiä ja monimutkaisia, voi kuluttajan olla vaikea löytää haluamaansa tietoa vaivattomasti. Yritysten tulisi siis panostaa esimerkiksi vastuullisuusraportointiin entistä enemmän ja tarjota mahdollisuus tutustua tuotteiden alkuperään (Cura & Ruokamo 2020).

Suuressa roolissa ohjauksessa, tiedottamisessa ja tietoisuuden lisäämisessä kestävämmistä vaihtoehdoista ovat lisäksi valtio, hallinto ja paikalliset toimijat, jotka huolehtivat siitä, että saatavilla on ajantasaista ja oikealaatuista tietoa kulutusvalinnoista ja niiden seurauksista. Kuluttajilla on merkittävä valta vaikuttaa omalla ostovoimallaan markkinoille tuleviin tuotteisiin. Jos asiakkaat vaativat vaate- ja tekstiilialan yrityksiltä kestävämpiä

toimintatapoja ja tuotteita sekä kieltäytyvät ostamasta halpavaatteita, on yritysten pakko reagoida asennemuutokseen. (Boström & Micheletti 2016, 369~371.)

3.3 Ratkaisut kiertotalouden näkökulmasta

Kiertotalous tarjoaa vaate- ja tekstiiliteollisuudelle, alan yrityksille sekä kuluttajille monia ratkaisuja kestävämpään toimintaan ja kulutukseen uusien liiketoimintamallien, materiaalien sekä uudenlaisen kulutuskulttuurin ja tottumusten kautta (Kuva 6). Tekstiili- ja muotialalla kiertotalouskäytännöt kehittyvät nopeasti ja mahdollistavat yritysten kasvun ilman lisääntyvää materiaalikulutusta erilaisten innovaatioiden avulla. Tekstiilituotannossa ja kotitalouksissa syntyvää tekstiilijätettä ei kiertotalousajattelun mukaisesti nähdä jätteenä, vaan raaka-aineena ja hyödykkeenä. Suomessa käytöstä poistetaan vuosittain noin 70 miljoonaa kiloa tekstiilijätettä, joten potentiaali sen hyödyntämiselle on valtava, esimerkiksi uusiokäyttöön sellaisenaan, kierrättäminen uudelleen kuiduksi tai uusien tuotteiden raaka-aineiksi, kuten rakentamiseen eristystuotteiksi. (STJM 2017, 6~11.)

Kuva 6. Tekstiilit ja kiertotalous (STJM 2017, 6)

Tekstiilijätteestä kehitellään parhaillaan useita erilaisia jättepohjaisia uusiokuituja. Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston välisessä yhteistyössä syntyi Ioncell-F-teknologia, jonka avulla esimerkiksi käytetyistä tekstiileistä ja pahvi- sekä paperijätteestä pystytään valmistamaan uusia tekstiilikuituja. Prosessissa ei tarvita haitallisia kemikaaleja ja se nähdään kestäväenä vaihtoehtona puuvillalle. (Aalto-yliopisto a.) Toinen puuvillaa ominaisuuksiltaan muistuttava jättepohjainen uusiokuituinnovaatio on suomalaisen Infinited Fiber-yrityksen

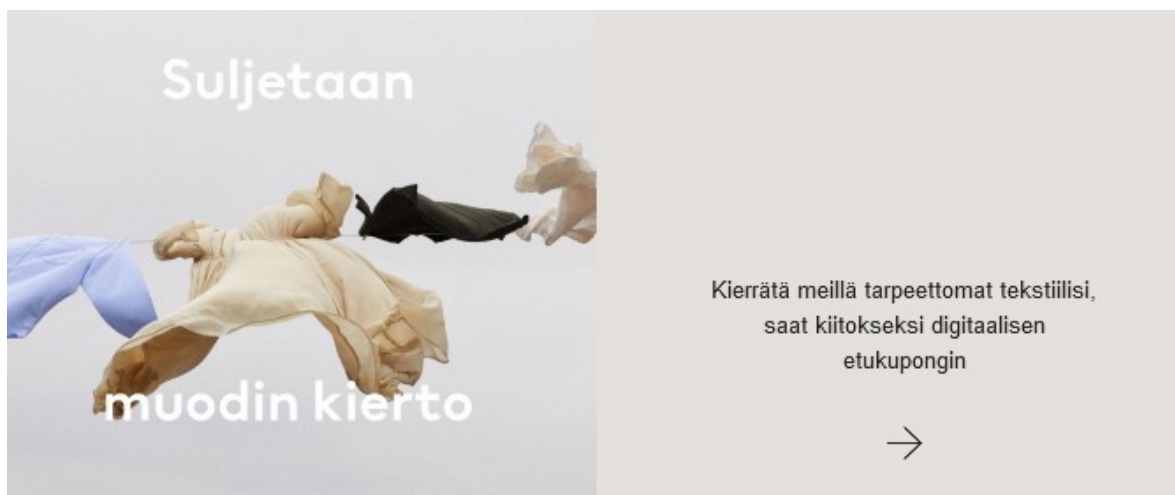
kehittämä Infinna-kuitu. Kuidun raaka-aineena voidaan loncellin tavoin käyttää tekstiilijätettä, kierrätyskartonkia ja -paperia sekä erilaisia maatalouden jätevirtoja, kuten vehnänolkia. Puuvillaan verrattuna kuidun valmistus kuormittaa ympäristöä paljon vähemmän ja esimerkiksi veden tarve on vain murto-osa puuvillan viljelyyn käytettävästä määrästä. Innovaatio on jo saavuttanut laajaa kansainvälistä kiinnostusta sekä yhteistyökumppaneita useista suurista vaate- ja tekstiilialan yhtiöistä, kuten H&M Group ja Calvin Klein. (Pylkkänen 2021.)

Myös puupohjaisia uusiokuituja on kehitetty jo useita. Spinnova-kuitua valmistetaan puusellusta, selluloosaa sisältävästä tekstiili- tai maatalousjätteestä sekä nahkajätteestä. Valmistuksessa ei tarvita ollenkaan kemikaaleja tai liuottimia, eikä prosessissa muodostu jätevirtoja. Puuvillaan verrattuna vedenkulutuksen arvioidaan olevan jopa 99 % alhaisempaa. Materiaali voidaan kierrättää yhä uudelleen samassa prosessissa aina edeltävän käytön jälkeen ja kuidun laatu pysyy samana. (Pylkkänen 2021.) Spinnova tekee yhteistyötä useiden vaatebrändien kanssa kotimaassa sekä kansainvälisesti ja yhdessä norjalaisen Bergans of Norway-vaateyhtiön kanssa kehitettiin täysin kierrätettävistä materiaaleista valmistettu Collection of Tomorrow-mallisto, joka on jo kuluttajien saatavilla (Bergans). Myös tulevaisuus puupohjaisten uusiokuitujen suhteen Suomessa näyttää mielenkiintoiselta. MetsäGroupin ja Fortumin luotsaama ExpandFibre-yhteistyö tavoittelee puusta ja oljesta saatavan sellukuidun hyödyntämistä ja uuden tekstiilikuidun kehittämistä muiden biotuotteiden lisäksi pohjoismaisista, uusiutuvista sekä kestävästä raaka-aineista. (Expandfibre.)

Sitran (2021a) kiertotalouden viiden liiketoimintamallin mukaan tuotteita palveluina vaate- ja tekstiilialalla tarjoavat erilaiset vaatevuokraamot ja -lainaamot. Tunnetuimpia Suomessa toimivia lainaamoja ja vuokraamoja ovat Vaatepuu, jolla on toimipisteitä Tampereella, Turussa, Helsingissä ja Järvenpäässä, Vaaterekki Helsingin ydinkeskustassa sekä työvaatteiden osalta Lindström Group (Lindström Group; Vaatepuu; Vaaterekki). Vaatteiden lainaus ja vuokraus ei vielä ole mahdollista kovin monella alueella, koska liikkeitä ei ole paljon, mutta tulevaisuudessa toiminnan yleistyminen ja laajentuminen myös pienemmille paikkakunnille on todennäköistä (Lehto & Nieminen 2021, 45). Kuluttajien etuja palveluiden käyttämisessä ovat vaatteiden säilyttämisen ja kierrättämisen vastuun pysyminen palveluntarjoajalla (Saramäki 2020, 63). Tuote-elinkaaren pidentämiseen liittyvät liiketoimintamahdollisuudet vaatealalla ovat korjaus- ja kunnostuspalvelut eli erilaiset ompelimoit ja korjaamot sekä ennallistamis-, muodistamis- ja uudistamispalvelut. Myös vaatteiden suunnitteluvaihe on merkittävä vaateen koko elinkaaren kannalta esimerkiksi kangas- ja viimeistelykäsitteilyvalintojen kautta. Lisäksi vaatteiden suunnittelu muunneltaviksi lisää niiden pitkäikäisyyttä ja jatkokäyttömahdollisuuksia. (Vuorran 2020.)

Jakamislustoilla tapahtuva vaate- ja tekstiilialan kiertotalousliiketoiminta voi tarkoittaa erilaisia selain- ja mobiilisovelluksia, joiden kautta asiakkaat ja käyttäjät voivat esimerkiksi myydä, lainata ja vaihtaa omia vaatteitaan tai vaihtoehtoisesti toimittaa tuotteensa palveluntarjoajalle jälleenmyyntiä tai muuta tarkoitusta varten. Emmy on Suomen suurin käytettyille merkkivaatteille tarkoitettu sähköinen myyntialusta, se on perustettu vuonna 2015 ja liiketoimintakonsepti perustuu kuluttajien palveluntarjoajalle lähettämien käytettyjen vaatteiden jälleenmyyntiin. Asiakkaalle tilitetään tuotteesta saadusta rahasta jopa 80 % takaisin ja yritys hoitaa kaiken myynnistä mainontaan sekä markkinointiin. Näin asiakas välttyy vaivalta myydä tuotteet itse kirpputorilla tai esimerkiksi internetissä. (Emmy.) Samankaltaiseen liiketoimintakonseptiin perustuu myös RINS-mobiilisovellus. Palvelun toimintaperiaate on puhelinsovelluksen kautta tarjota käyttäjille mahdollisuus lainata toinen toisiltaan laadukkaita vaatteita (Rins and repeat).

Käytettyjen vaatteiden keräystä kuluttajilta jälleenmyyntiä tai uudelleen- sekä jatkokäyttöä varten harjoittavat myös hyväntekeväisyysjärjestöt kuten UFF, Fida ja Punainen risti, järjestöjen keräämistä vaatteista osa menee myyntiin myymälöihin ja osa myydään tukkumyyntinä ja vaatteita ja tekstiilejä lähetetään myös lahjoituksina esimerkiksi Afrikkaan sekä Etelä-Amerikkaan (Tapiola 2014). Vaatteiden ja tekstiilien keräys uudelleenkäyttöä, jälleenmyyntiä sekä kierrätystä varten on nouseva trendi myös useissa vaatetusalan ketjuyrityksissä. Esimerkiksi H&M tarjoaa asiakkailleen mahdollisuutta viedä käytettyjä tekstiilejä myymälöihinsä ja vastineeksi asiakas saa etukupongin ostoksia varten (Kuva 7). Tekstiilit menevät myymälöistä eteenpäin jatko- ja uusiokäyttöön, tukkumyyntiin tai kierrätykseen (H&M Group a).

Kuva 7. H&M Group mainoskampanja (H&M Group 2021)

Viime aikoina ketjuyritysten vaatekeräyksiä on kuitenkin arvosteltu voimakkaasti, kun on selvinnyt että todellisuudessa huonokuntoisia tekstiilejä päätyy esimerkiksi Afrikkaan

jäteongelmaksi ojiin ja kadunvarsille. Näin länsimaiden kasvava vaatejäteкриisi ulkoistetaan maihin, joissa on huonommat resurssit ympäristöongelmien ratkaisemiseksi ja samalla menetetään mahdollisuus hyödyntää käytetyt tekstiilit esimerkiksi raaka-aineena tuotannossa. (MOT.)

Kuluttamisen puolella on syntynyt uusi trendi Slow fashion, joka tarkoittaa pikamuodin vastakohtaa eli kestävästä kuluttamisesta. Ilmiö pyrkii edistämään ekologista suunnittelua sekä tuotteita, jotka kestävät aikaa ja käyttöä eli vaatteiden kiertotaloutta. Uudenlaiseen vaate- ja muotialan kulutuskulttuuriin kuuluu tietoisuus tuotteen koko elinkaaresta, sen alkuperästä ja miten tuotanto vaikuttaa ihmisiin sekä ympäristöön. Trendi peräänkuuluttaa myös kuluttajien roolin merkitystä tuotteiden elinkaaren pidentämisessä. (CapsLook.) Suomessa on useita brändejä, jotka suunnittelevat ja myyvät Slow fashion-konseptin mukaisia vaatteita ja tekstiilejä, kuten Pure Waste Textiles, Ivalo ja Nudge (Helecleaner).

Myös suuremmilta vaatemerkeiltä on lähiaikoina ilmestynyt ekosuunnittelun ja uusiutuvuuden liiketoimintamallin mukaisesti valmistettuja kokoelmia sekä mallistoja. Esimerkiksi yksi suosituimmista urheiluvaatemerkeistä, Halti, julkaisi hiljattain syksyn 2021 mallistonsa, joka suuren kysynnän vuoksi painottuu vastuullisuuteen ja kierrätysmateriaalien lisäämiseen tuotteissa (Halti). Arici ym. (2019, 2~11) toteaa, että teetetyt kansainvälisen selvityksen mukaan 75 % tutkimukseen osallistuneista kuluttajista piti kestävämpää vaate- ja tekstiilituotantoa todella tai hyvin merkittävänä ostopäätökseen vaikuttavana tekijänä ja trendin uskotaan vain vahvistuvan tulevaisuudessa. Slow fashion osana vaate- ja tekstiilialan tulevaisuutta edistää koko alan ja kulutuksen siirtymää kohti kiertotaloutta.

4 Tutkimuksen toteutus ja tulokset

4.1 Tavoite ja tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyötutkimuksen tavoitteena oli selvittää ja ymmärtää kiertotalouden ilmiötä sekä merkitystä etenkin kansallisesti vaate- ja tekstiilialalla. Tutkimuksen päätutkimuskysymyksenä oli: Kuinka kotimaiset vaate- ja tekstiilialan yksityisyrittäjät asennoituvat kiertotalouden ratkaisuihin? Sen lisäksi haluttiin myös tutkia sitä, kuinka merkityksellisenä kiertotalous nähdään liiketoiminnan kannalta omassa yritystoiminnassa kohdejoukon keskuudessa sekä mikä on käsitys kiertotalouden tärkeydestä koko tekstiili- ja vaateteollisuudelle tulevaisuudessa.

Tutkimuksen empiirisen aineiston keräämiseksi valittu teemahaastattelu sopi määriteltyyn tutkimusongelmaan ja tavoitteeseen. Haastatteluteemoilla ja -kysymyksillä haluttiin saada selville tietyt asiat kultakin haastateltavalta, kiertotaloudesta haettiin jokaiselta pohjatietoutta sekä erityisesti vaate- ja tekstiilialaan liittyvää ja tärkeimpänä omaan liiketoimintaan sekä kiertotalouteen linkittyvää kokemusta ja tietoa. Jokaisen haastateltavan kanssa keskusteltiin kaikista kolmesta valitusta teemasta, mutta kysymysten järjestys ja joidenkin poisjättäminen tai uudelleenmuotoilu sekä haastateltavien vapaa puhe ja myös joissakin tapauksissa vastaajille esitetyt lisäkysymykset pääteemoja noudattaen tekivät haastatteluista onnistuneita.

4.2 Haastateltavien valinta

Kohdejoukoksi valikoitunut kotimaiset vaatetusalan yksityisyrittäjät eli vaatteiden vähittäiskauppiat vastasi tutkimuksen alussa määriteltyä ja haettua jakeluportaan viimeistä päättä ennen kuluttajia ja se oli tutkimuksen kannalta sopiva. Tutkimusta varten haastateltiin 14 yrittäjää ja kaikki valitut yrittäjät ovat Suomessa toiminimellä toimivia vaatekauppiaita ja haastateltavat valittiin tarkoituksenmukaisesti ympäri Suomea eri maakunnista. Haastateltavien joukkoon saatiin yrittäjiä Varsinais-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan, Pirkanmaan, Päijät-Hämeen, Etelä-Savon, Lapin, Keski-Suomen sekä Kymenlaakson maakunnista.

Ennen yrittäjien kontaktointia tarkoituksena oli valita haastateltavia mahdollisimman laajalta alueelta sekä vain yksi yrittäjä maakuntaa kohden, mutta valitettavasti jokaisesta etsitystä maakunnasta ei löydetty tai tavoitettu kohdejoukkoon sopivaa sekä valintakriteerit täyttävää yrittäjää, eli vaatteiden vähittäiskauppiana toimivaa yksityisyrittäjää, jolla on toiminnassa oleva kivijalkamyymälä. Yrittäjien löytämiseksi hyödynnettiin Fonectan, Finderin, Kauppa-lehden sekä esimerkiksi Suomen Yrityshaun julkisia yritystietokantoja. Kaikkien yritystietokantojen aineisto ei ollut ajantasaista ja niin sanottuja turhia kontakteja tuli paljon, koska

osa yrityksistä ei ollut enää toiminnassa. Yrittäjiin otettiin yhteyttä puhelimitse kesän 2021 aikana haastattelupyynnön varten ja vastaanotto kohdejoukon puolelta tutkimukseen osallistumiselle oli pääsääntöisesti myönteistä.

Osa haastatteluista saatiin yrittäjien aikataulujen mukaan suoritettua jo ensimmäisen kontaktoinnin yhteydessä ja vastaukset kirjattiin ylös samalla kerralla. Osa haastateltavista toivoi tutkimuskysymyksiä lähetettävän sähköpostitse ja että vastaamisen voisi tehdä oman aikataulun mukaisesti sähköpostilla. Tutkimukseen käytettyä tutkimusmenetelmää eli teemahaastattelua avattiin kuitenkin sen kannalta, että olisi tärkeää saada tarvittaessa esittää esimerkiksi lisä- tai jatkokysymyksiä ja pelkällä sähköpostihaastattelulla se olisi hankalaa ja haastattelu jäisi mahdollisesti vajavaiseksi. Osalle yrittäjistä haastattelurunko lähetettiin kuitenkin ennakkoon sähköpostilla erillisestä toiveesta, jotta kysymyksiin ja haastattelun keston osattiin varautua ennalta. Loput haastattelut suoritettiin yrittäjien toiveita kunnioittaen puhelinhaastatteluina ja haastateltavien vastaukset kirjattiin ylös haastattelutilanteiden aikana Word-tekstinkäsittelyohjelmalla yhtenäiseksi dokumentiksi ja kustakin haastattelusta kerääntyi keskimäärin kolme sivua tekstiä.

4.3 Analyysiprosessi

Aineiston analyysi aloitettiin lukemalla ja käymällä yhtenäistä haastatteluaineistoa läpi useita kertoja, tämän jälkeen teksti jaoteltiin erillisiksi dokumenteiksi kolmen haastattelun pääteeman mukaan, kiertotalous yleisesti, kiertotalous ja vaateollisuus sekä kiertotalous, vaateala ja oma yritystoiminta. Kustakin pääteemasta alettiin etsiä haastateltavien vastauksista eroavaisuuksia, yhteneväisyyksiä sekä samankaltaisuuksia erityisesti tutkimuksessa määriteltäviin tutkimuskysymyksiin.

Ryhmitellyistä pääteemojen mukaisista vastausdokumenteista eroteltiin ja korostettiin haastateltavien tekijät vastauksista, jotka tämän jälkeen vielä yhdistettiin tiiviimpään muotoon tarkempaa analyysia varten. Viimeisenä vaiheena lopullisesta kootusta aineistosta alettiin muodostamaan johtopäätelmiä sekä vastauksia ja tulkintoja tutkimuskysymyksiin. Haastatteluissa sekä aineiston analysoinnissa pitäydettiin mahdollisimman objektiivisessä roolissa tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi.

4.4 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset on esitetty aihealueittain teemahaastattelun järjestyksen mukaisesti ja läpikäyden tärkeimmät huomiot, syntyneet havainnot sekä tulkinnat ja lisäksi suoria sitaatteja hyödynnetään tulosten havainnollistamiseksi.

Haastateltavilta kysyttiin teemahaastattelun ensimmäisessä osiossa kiertotaloudesta yleisesti, mitä tietää aiheesta ja mitä ilmiö merkitsee itselle esimerkiksi omien arvojen, asenteiden tai kokemusten kautta. Lisäksi haluttiin selvittää, oliko mahdollisesti haastateltavilla epäilyksiä tai ennakkoluuloja aiheen suhteen. Ensimmäisen osion tarkoituksena oli saavuttaa taustatietoutta kiertotalouden tunnettavuudesta vastaajien keskuudessa yhteiskunnallisena ilmiönä ja henkilökohtaisen kokemuspohjan kautta.

4.4.1 Kiertotalous yleisesti

Tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien tietämyksessä kiertotaloudesta havaittiin suuriakin eroavaisuuksia. Pohjatieto ilmiöstä liittyi suurimmalla osalla vastaajista kierrätykseen. Ennakkotietojen antaminen haastattelun sisällöstä osalle yrittäjistä huomioitiin tuloksissa, kun kysyttiin mitä tietää aiheesta yleisesti. Yhteiskunnallisesti moni piti kiertotaloutta erittäin tärkeänä kehityssuuntana tulevaisuudessa.

Hirvittää kaatopaikalle päätyvän jätteen määrä eli ehottomasti tarvittas lisää kiertoa, kiertotaloutta ja kierrättämistä ja hirvittää myös se ku marketissa myydään halvalla kaikkea ja kannustetaan uuden ja uuden ostamiseen ja ei kestä kauan. Minun mielestä pakko on tapahtua jotain, ilmastonmuutos on kovassa vauhissa meneillään pitäis kovastiki muuttaa maailmasta kulutustottumuksia, missä valmistetaan mitäkin, luonto menee pilalle, ympäristö menee pilalle liikavalmistuksen vuoksi, pakko on muuttua kulutustottumusten ja varsinkin länsimaissa missä ihmiset pystyy vaikuttamaan omilla valinnoilla niin todellaki on syytä tehdä kaikkensa.

Kiertotalous ja kestävät elintavat yleisesti nähtiin useiden vastaajien keskuudessa merkityksellisenä elämänarvona ja suuntaviivana tulevaisuudessa. Myös ilmiön yhteiskunnallinen merkitys koettiin tärkeänä ja koko ajan kasvavana ja vain kaksi vastaajista uskoi, että kokonaistaloudellinen muutos kohti kiertotaloutta ei ole tärkeää tai että laajempaa muutosta resurssiviisaampaan talousmalliin olisi mahdollista saavuttaa kiertotalouden avulla.

Pitäis enempi kierrättää tavaraa, tehdään vanhoista uusia juttuja, uutta innovaatioo, pitäisi olla, kertakäyttökulutus pitäis jättää kokonaan omaan arvoonsa ja ruveta ajattelemaan luontoo enempi ja elämän säilymistä.

Vaikka kiertotalous terminä oli enemmistölle entuudestaan tuntematon, haastatteluiden myötä kävi ilmi että moni vastaajista oli keskittynyt omassa elämässään teeman eri osa-alueisiin viime vuosien aikana panostaen erityisesti omiin kulutustottumuksiin arjessa ja myös omassa työssä sekä työympäristössä.

Jakamisajatus on semmonen minkä kyllä mitä kannatan monissa asioissa että kaikkien ei tarvitse omistaa kaikkea ja aina ostaa uutta ja uutta että ostetaan käytettyä ja korjataan vanhaa ja se on mistä tykkään.

4.4.2 Kiertotalous ja vaateusala

Haastattelun toisessa teemaosiossa vastaajilta kysyttiin tietoutta kiertotaloudesta ja vaate-teollisuudesta. Teeman tarkoitus oli selvittää haastateltavien ennakkokäsityksiä aihealu-eesta sekä miten merkityksellisenä kiertotalous nähtiin koko vaate- ja tekstiilialle sekä kuinka yrittäjät itse asennoituvat muutokseen omalla alallaan. Vaate-teollisuuden ja kierto-talouden suurin osa vastaajista yhdisti etenkin pikamuotikulttuurin vastaisuudeksi.

Aivan liian nopeasti valmistetaan, jätevuoret ongelma, tekisivät laadukkaam-pia vaatteita, tekisivät vähemmän valikoimaa, yhdestä t-paidasta on kymme-nen eri väriä, myyjiä viis eli yhteensä 20 mallistoa, ei kuluttajat niin nopeasti osta, kuka sellasia tarttee.

Tulevaisuudessa enemmistö uskoi kiertotalousilmiön vaikuttavan kulutuskulttuurin muuttu-miseen juuri kestävämpien kulutustottumuksien ja tuotannon kautta. Epäilyjä oli kuitenkin myös paljon, moni uskoi globaalin halpatuotannon ja suurten muotiketjujen pitävän pintansa vielä kauan, eli niiden alasajon onnistumisen todennäköisyyttä pidettiin tällä hetkellä pie-nenä vaate-teollisuudessa ja kansainvälisellä sekä kansallisella tasolla kuluttajien uskottiin jatkossakin suosivan halpamuotia ostopäätöksissä.

Uskon että tossa tulee iso muutos globaalisti, uskon että paranee sitä kautta eli kun kuluttajat vaatii ja on tietosia mitä ostaa, hidas on muutos ja kehittämi-nen uskon että tulee hyviä juttuja mutta miten kuluttajille ja millä hinnalla.

Toivottavasti myös globaalisti jollain lailla saadaan ajettua läpi, kyllä mulla-kin osa tuottajista tuottaa Intiassa ja Kiinassa ja aika paljoki mut on tullu paljo uusia maita, jotka on halvempia, et jos yritetään tätä toista puolta niin kyllähän se pikamuoti siellä pyristelee et ei varmasti ihan äkkiä kitkettyä saa.

Uskoa oli kuitenkin myös siihen, että tulevaisuudessa resurssiviisaampi tuotanto ja kulutus lisääntyvät vaate- ja tekstiilialalla. Monelle tutkimukseen osallistuneelle yrittäjälle pikamuod-in välttäminen oman yrityksen ostopäätöksissä kuului jo toimintaan, joten mahdollista tu-levien vuosikymmenten halpamuotituotannon vähenemistä yksikään vastaajista ei pitänyt huonona visiona vaan päinvastoin. Esimerkiksi globaalin ylituotannon aikaansaamasta vaa-tejäte kriisistä monet olivat tietoisia ja asiaa tutkineita. Uudet innovaatiot, joilla saataisiin hyödynnettyä jatkuvasti kasvavaa vaatejättemäärää, olivat usean vastaajan mielestä yksi

tulevaisuuden merkittävä ratkaisukeino niin kansallisesti kuin globaalisti, mutta yhtä lailla tuotannon kohtuullistaminen nähtiin välttämättömänä.

No kyllä pikamuoti kauhistuttaa ja sitä vielä valitettavan paljon on, mut ilmeisesti materiaaleissakin yritetään mennä parempaan suuntaan mutta huonoja materiaaleja on valitettavan paljon tällä hetkellä vaateteollisuudessa, ihmiset ostaa kun halvalla saa mutta eihän ne kauan kestä mutta muutosta toivon ja odotan ja sitten samoin tekstiilimateriaalien kierrätystä päästäs tekemään paremmin elikkä Suomessakin on näitä tehtaita rakenteilla jotka pystys käyttää näitä semmosia vaatteita jotka ei enää keräyksiin kelpaa mutta materiaaleina sitten jollakin lailla lähitulevaisuudessa pystyttäs niitä kiertoon saamaan.

4.4.3 Kiertotalous, vaateala ja oma yritystoiminta

Teemahaastattelun kolmannessa osassa vastaajilta kysyttiin useita kysymyksiä koskien kiertotaloutta, vaatealaa ja omaa yritystoimintaa. Tärkeimpinä tavoitteina oli ymmärtää haastateltavien näkemyksiä kiertotaloudesta liiketoiminnassa ja miten se näyttäytyy tai voisi näyttäytyä omassa yritystoiminnassa. Kiertotalouden merkityksellisyys omalle liiketoiminnalle tulevaisuudessa nähtiin vastaajista suurimman osan keskuudessa kasvavana ja moni yrittäjästä oli jo aiemmin pohtinut kestävämmän talouden ja liiketoiminnan tärkeyttä koko yhteiskunnalle. Enemmistöllä oli selkeitä näkemyksiä siitä, kuinka kiertotaloutta voisi omassa liiketoiminnassa edistää, mitkä mallit ja toimintatavat olisivat mahdollista toteuttaa ja myös ne, joiden harjoittamista ei nähty todennäköisenä omassa yrityksessä.

Tavallaan se että mitä pystyy uusiokäyttämään, kierrättämään, muuttamaan tuotteen olomuotoa toiseksi ja näin se tulee käyttöön, samaan kuuluu vaatteen korjaukset ja duunaukset vanhaa hyvää vaatetta muokataan että istuu nykypäivään.

Kiertotalouden liiketoimintamallit olivat useimmille käsitteinä vieraita, mutta aiheesta lisää keskusteltaessa kävi useasti ilmi, että tietoutta on hyvinkin paljon ja joissain tapauksissa myös liiketoiminnallista toteutusta.

No täällä omassa liiketoiminnassa teen korjausompelua todella paljon niin sil-lähän korjataan jo olemassa olevia vaatteita niin pidän sitä tärkeänä sillä sitä hiilikädenjälkeä saa suurennettua tässä omassa liiketoiminnassa ja sitten samoin tommosia tuunaustöitä teen eli asiakas tuo jonkun vanhan vaatteen, jota sitten muokataan ja muodistetaan.

Kiertotalouden liiketoimintamalleista etenkin vaatteiden vuokraus- tai lainauspalvelu nähtiin huonoina ratkaisuin omassa yritystoiminnassa useiden yrittäjien mielestä. Suurimpana syynä mainittiin resurssipula eli kyseisten palveluiden työläisyys ja ylimääräiset kustannukset yrittäjälle, esimerkiksi tarvittavat lisäpalvelut, kuten pesulapalvelut asianmukaisen lainaus- ja/tai vuokraustoiminnan takaamiseksi, sekä myös palvelun toteuttaminen vaatisivat merkittävästi lisää työpanosta ja pääomaa.

En ala vuokraukseen, se ois aivan hirveä rumba, se pesula, silitys, laitto, pitäis olla isot tilat et ne sopis johonki ne vaatteet.

En omalle kohdalleni et ois sekä että, mut ymmärrän jos kokonaan vuokrausfirma, siinä on hirvittävä työ.

Sopivina palveluina omassa yritystoiminnassa enemmistön mielestä nähtiin korjaus-, uudistus- ja muodistamispalvelut, joiden toteuttaminen oli myös monessa yrityksessä jo käytössä. Myös muunlaista kiertotalousinnovaatiotoimintaa ja -ajattelua ilmeni vastaajien keskuudessa. Esimerkiksi hävitykseen päätyvistä vaatteista oli muokattu uudenlaisia ja uuteen käyttötarkoitukseen sopivia vaatekappaleita, jotka oli sen jälkeen laitettu myyntiin myymälään. Lisäksi suurten muotiketjujenkin harjoittamaa vaatteiden keräystä asiakkailta mietittiin yhtenä hyvänä kiertotaloustoimintana ja second-hand-vaatteiden myymälään ottaminen uusien vaatteiden lisäksi tuotiin myös esille useassa haastattelussa ja sitä oli myös harjoitettu muutamassa yrityksessä.

Käynyt mielessä idea, jos asiakas palauttaa vaatteita, sitten saa jonkun alen tai tietyn vaatteen, asiakkaat valittaa että kaapissa on vaatteita että kutistuu, jotakin tällaista vois kehitellä, tyyliin tuo vanhan paistinpannun, saat tietyllä hintaa uuden.

On ajatuksissa ollu, kun on semmosia vaatteita mitä joku on palauttanu et tämmöistä second-hand-käytettyä vaatetta ottasin myös myyntiin. Tämmöistä palveluu oon miettiny.

Kotimaisuuden suosiminen nähtiin myös yhtenä hyvänä kiertotalouden toteuttamismuotona, eli tulevaisuudessa mahdollisesti lisääntyvän lähituotannon ja esimerkiksi kotimaisten jäte- ja puupohjaisten uusiokuitujen tukemisena. Ongelmaksi tällä hetkellä muodostuvat kuitenkin hinta- sekä saatavuustekijät, Suomessa ei paljon vaate- ja tekstiilituotantoa enää ole ja tuotteet ovat arvokkaita, useat Suomessa suunnitellut vaatteet ja tekstiilit tuotetaan ja valmistetaan pääsääntöisesti muualla. Haastatteluissa nostettiin myös esille ristiriita siitä, että asiakkaat kyllä toivoisivat ja haluaisivat aidosti kotimaista sekä ekologista, kestävä ja laadukasta, mutta kalliimpaa hintaa ei välttämättä olla valmiita maksamaan.

Tässä minkä huomaa että lähellä tuotettua halutaan, sitä kautta mietitään kun että se olis kiertotaloutta.

Sit heti ku ruvetaan puhumaan hinnasta, niin se loppuu se kiinnostus siihen et siihen vaikuttaa paljo se et kaikki tuotteet on Kiinassa tehtyjä et niitten hintataso on, et suomalaiset ei hinnalla pysty missään nimessä kilpailemaan et se kilpailuvaltti pitää olla muuta.

Myös vaatteiden monikäyttöisyyteen opastaminen ja kannustaminen tuotiin esille useissa haastatteluissa keinoksi edistää kiertotalouden mukaista kulutusta ja liiketoimintaa, eli asiakkaiden ohjeistaminen siihen, kuinka vaatteita voidaan yhdistelemällä käyttää monipuolisemmin ja näin vähentää kulutusta. Esimerkiksi helposti yhdisteltävät väritykset materiaalivalinnoissa sekä muodistamisneuvot olivat konkreettisia toteutuskeinoja liiketoiminnassa.

Minä jaan täällä asiakkaille vinkkejä, miten korjaamalla tulee omannäköinen, miten pienillä muutoksilla saadaan istuvammaks, jos ostetaan mekko niin myyn tuotteen useampaan käyttöön, tämä lisää vaatteiden säästämistä kun yhtä käytetään monipuolisesti.

Mulla ei sesonkivärejä tai pintamuotia oo, en osta koska niillä käyttöikä lyhyt, pitää olla pitempiaikainen kun et sitä käytetään yks sesonki, et ostetaan joku perusväri ku sen käyttö on laajempi ja pidempi että minä jo hankinnoissa toimin vastuullisesti.

Asiakkaiden merkitys yrittäjien toiminnassa ja asennoitumisessa kiertotaloutta kohtaan nousi tärkeänä tekijänä esille haastatteluissa. Enemmistölle yrittäjistä kestävämmät elintavat ja liiketoiminta olivat melko tärkeä osa omaa elämää ja asiakkaiden osoittama sekä lisääntynyt kiinnostus esimerkiksi pikamuodin vastaista kulutusta kohtaan vahvasti vastajien omaa arvomaailmaa ja vaikutti samalla asennoitumiseen sekä päätöksentekoon myönteisesti tai ainakin kestävämpää liiketoimintaa edistävästi.

Mun asiakkaat on vastaan tätä kertakäyttökulttuuria, enemmän asiakkaat osaa vaatia ja kysellä, mikä on hienoa, asioista otetaan selvää, paljon ihmiset kertoo kun kattoo dokumentteja.

Mä huomaan omassa asiakaskunnassa et semmonen muutos on tullu ajatusmaailmassa että ei oo häpee mennä samalla mekolla esim. juhliin tai johonkin tilaisuuteen mikä oli ennen et ei missään nimessä voi mennä.

En uskaltas olla välittämättä mistä vaate tulee, ihmiset halua tietää, että kyllähän se vaikuttaa.

Tulevaisuuden mahdolliseen asiakkaiden kulutustottumusten muuttumiseen yhä enemmän kiertotalouden mukaiseksi eli ostetaan vähemmän ja kestävämpää, korjataan, uudistetaan tai vuokrataan ja lainataan, nähtiin mahdollisuutena ja ratkaisuna laajentaa asiakaskuntaa esimerkiksi alustataloutta hyödyntämällä.

Mun asiakkaat on tosi valveutuneita, ne miettii tämmösiä asioita, kulutus vähenee, mun yrityksen kohalla se tarkoittaa et pitää saada laajempi asiakaskunta, että se on riittävää, nyt oon kehittämässä verkkokauppaa.

Tulokset osoittivat, että yrittäjät ovat enimmäkseen positiivisesti asennoituneita kiertotalouteen, pitävät tärkeänä ilmiön yleistymistä omalla alallaan ja sen mukanaan tuomat, tulevaisuudessa yhä merkittävämmät muutokset nähdään mahdollisuutena uudistumiseen, ei niinkään uhkaksi omalle yritystoiminnalle.

Hyvä asia, ei vaikuta ainakaan materiaaleihin negatiivisesti, vaikka tää nykypäivän laatu ei vastaa 20 v sitten olleita, mut ainakaan nykylaatuihin ei vaikuta negatiivisesti. Ootan innolla näitä uusiomateriaalituotteita.

Muutokset on aina tervetulleita, kyl mä uskon et muutenkin koitan mennä tilanteitten mukaan, oma yritystoiminta muokkautuu sen mukaan.

Mä jotenkin en koe että se millään lailla olis este yrityksen kehittymiselle, päinvastoin, et en mä näe että se tuloksellisesti mitenkään vaikuttaa, tähän on muuttunu ihan hirveesti tää ala.

Epäkohtia ja epäilyksiäkin nousi esille, esimerkiksi riittämättömät resurssit ja yhteistyöverkostojen puute tulivat ilmi sen suhteen, kuinka kiertotaloutta voisi toteuttaa omassa yritystoiminnassa. Lisäksi esimerkiksi yleisen tiedottamisen ja tiedon puute kansallisesti kiertotaloudesta, kuten kiertotalouden liiketoimintamahdollisuuksista sekä uusista työpaikoista ja työllistämisaikutuksista, tuli ilmi vastauksista osittain siten, että aihetta kohtaan oli ennakkoluuloja, kuten mahdollinen työllistymistä heikentävä vaikutus. Tiedottamisen puute voi vaikuttaa merkittävästi yleiseen asennoitumiseen ja näin jopa haitata sekä hidastaa ilmiön yleistymistä.

Halukkuutta ois mut että kenen kanssa voisi tehdä yhteistyötä.

Mahdollisuuksien mukaan pyrin että tuotteiden elinkaari olis mahdollisimman pitkä, et kierrätettä ja uusiokäytettä eteenpäin mut aina ei oo mahdollista koska joskus joku asia tulee paljon halvemmaksi heittää pois kun et jos rupeisit suunnittelemaan siitä uutta. Resurssienpuute hankaloittaa tätä jatkuvaa suunnitelmallisuutta.

Kaikki pitäis olla uudesta kehitettävää, nimenomaan työllistävä vaikutus, en usko että kovin paljon tulee nousemaan, uskon uuteen eli uuden valmistukseen, en usko että uusiokuidut tulee nousemaan.

5 Yhteenveto ja pohdinta

Tämän opinnäytetyötutkimuksen pyrkimyksenä oli ymmärtää suomalaisten vaatetusalan yksityisyrittäjien asennoitumista kiertotalouden ratkaisuja kohtaan, sekä lisäksi ilmiön merkitystä liiketoiminnalle ja laajemmin koko vaate- ja tekstiiliteollisuudelle tulevaisuudessa. Laadullisena tutkimuksena toteutetun työn tuloksia ei voida yleistää kaikkia kotimaisia vaatealan yksityisyrittäjiä koskevaksi tai tehdä laajempia johtopäätöksiä siitä, miten yrittäjät Suomessa suhtautuvat kiertotalouteen. Työn tulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, mitkä kiertotalouden liiketoimintamallit sekä ratkaisut voisivat tulevaisuudessa levitä yleisempään käyttöön vaate- ja tekstiilialan yrittäjien keskuudessa tai kuinka esimerkiksi kuluttajakäyttäytymisen mahdollinen laajamittaisempi muutos vaikuttaisi olemassa olevien yritysten siirtymiseen kohti kiertotalousliiketoimintaa.

Tutkimuksen tietoperustaan pyrittiin keräämään mahdollisimman kattavat tietolähteet tutkitavasta ilmiöstä. Koska tutkimuksessa määritelty kohdejoukko koostui suomalaisista yrittäjistä ja tutkimuskysymykset oli valittu erityisesti kansallisen kehityksen sekä tilanteen kannalta, oli kiertotalouden ilmiön yleinen käsittely suomalaisen yhteiskunnan eri osa-alueilla tarpeellista, jotta haastattelutilanteissa tietoutta esimerkiksi aiheen näkymisestä eri sektoreilla oli saatavilla. Vaate- ja tekstiilialan syvempi käsittely teoriaosuudessa auttoi ymmärtämään tutkimuksen kannalta oleellisia tekijöitä, kuten alan ongelmakohtia kansallisesti ja globaalisti, ja vaikutti näin merkittävästi haastatteluiden sisältöön sekä keskustelun kulkuun. Tietoperustaa pyrittiin rajaamaan opinnäytetyön tavoitteeseen sekä tutkimusongelmaan nähden ja teoreettinen viitekehys tuki määriteltyjen tutkimuskysymysten sekä -haastattelun muotoutumista ja tutkimusprosessin onnistumista.

Valittu tutkimustapa sekä tutkimusmenetelmät sopivat kiertotalouden ilmiöön, koska tutkimuksen tarkoituksena ei ollut saada laajoja tilastollisia tuloksia ja sitä myöten yleistyksiä, vaan pyrkiä ymmärtämään ilmiön vaikutusta tietyn kohdejoukon asennoitumisessa ja liiketoiminnassa. Laadullisen tutkimuksen kohdejoukon tulee kuitenkin olla riittävän suuri jotta se vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta. Toisentyyppisellä tutkimuksella olisi ehkä saatu yleispätevämpiä tuloksia, mikäli tutkimusmenetelmäksi olisi valittu esimerkiksi strukturoitu haastattelulomake verkossa avoimena kaikille kohdejoukon valintakriteerit täyttävälle, mutta tällöin sanallisoin keinoin ilmaistua ja henkilökohtaiseen kokemuspohjaan perustuvaa tietoutta ei olisi saatu kerättyä. Asenteiden ja asennoitumisen tutkimisessa merkittävämpää on ymmärtää kunkin haastateltavan henkilökohtaisia kokemuksia ja tulkintoja laajojen tilastollisten yleistysten sijaan.

Tutkimuksessa saadut tulokset osoittivat, että kiertotalouden ilmiö on kansallisella tasolla vielä suhteellisen tuntematon, vaikkakin erittäin ajankohtainen etenkin vaate- ja

tekstiilialalla. Saavutetut tulokset osoittivat myös sen, että vaikka kiertotalous on hieno ja perinteistä talousmallia järkevempi tapa toimia monella tapaa, eivät uudet toimintamallitkaan yksin riitä, eli ne eivät välttämättä kaikki ole sopivia ideoita kaikille yrityksille ja aloille. Empiirisen osan tekeminen lisäsi tietoutta ennestään vieraan menetelmätutkimuksen toteuttamisesta laadullisena tutkimuksena ja teemahaastatteluna. Erittäin ajankohtaisena ja koko yhteiskuntaa koskettavana aiheena kiertotalous, kestävä kehitys ja kestävä liiketoiminta sekä erityisesti yrittäjyys sopivat yhteen liiketalouden opintojen kanssa ja työn toteuttaminen syvensi ymmärrystä sekä osaamista yhdistää kolme keskeistä teemaa, yhteiskunnallinen vastuu ja päätöksenteko, liiketoiminta ja yrittäjyys sekä kiertotalous osana kokonaisvaltaista vihreää siirtymää.

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että kohdejoukoksi valikoituneiden kotimaisten vaatetusalan yksityisyrittäjien asennoituminen kiertotaloutta ja sen sisältämiä ratkaisuja sekä toimintamalleja kohtaan on pääsääntöisesti myönteistä ja muutosorientoitunutta. Vain hyvin pieni vähemmistö osoittautui ennakkoluuloiseksi ilmiötä kohtaan tai koki sen jopa tarpeettomaksi ja merkityksettömäksi vaate- ja tekstiilialalla, omassa yritystoiminnassa sekä laajemmin kaikilla yhteiskunnan eri osa-alueilla. Kohdejoukon keskuudessa etenkin uusiomateriaalituotteet sekä korjaus-, uudistus- ja ennallistamispalvelut koettiin varteenotettavimmiksi vaihtoehtoiksi ja tavoiksi toteuttaa kiertotaloutta omassa yritystoiminnassa tällä hetkellä ja myös tulevaisuudessa.

Myös second-hand-vaatteiden ottaminen myymälään uusien tuotteiden lisäksi nousi useassa haastattelussa tulevaisuuden potentiaaliseksi kiertotalousliiketoiminnan vaihtoehtoksi ja joissakin kohdejoukon yrityksissä tällaista toimintaa jo harjoitettiin. Suurin yhdenmukaisuus asennoitumisessa ja siinä, miten omassa yritystoiminnassa voisi toimia tai jo toimitaan kiertotalousperiaatteiden mukaisesti, kävi enemmistön vastauksissa ilmi pikamuodin välttämisenä eli kertakäyttökulutusvastaisuutena ja kestävämpien sekä laadukkaampien tuotteiden arvostamisena, myymälään ottamisena ja asiakkaille suosittelemisena. Esimerkiksi tuotteiden monikäyttöisyyteen eli yhdistelyyn ja näin vähempään kulutukseen kannustaminen ja opastaminen tuotiin esille useissa haastatteluissa.

Toinen merkittävä tuloksissa esiin noussut teema oli kotimaisuuden ja kotimaisten (pien-) valmistajien ja suunnittelijoiden tekemien tuotteiden arvostus. Tämä linkittyy kiertotalouteen kestävä ja resurssiviisaan tuotannon kautta, sillä pääsääntöisesti voidaan olettaa, että Suomessa tuotettu vaate tai tekstiili on esimerkiksi jätteiden sekä resurssien minimoimisen ja koko tuote-elinkaaren kannalta kiertotaloutta edistävämpää sekä myös ekologisempaa kuin halvalla tuotettu vaate vaikkapa Aasiasta. Moni vastaajista toi esille tällaisen asenne muutoksen tulleen ilmi myös asiakaskunnan keskuudessa ja muutossuunta on ollut

lähivuosina kasvamaan päin. Hinta- sekä saatavuustekijät nostettiin kuitenkin yrittäjien puolelta ongelmallisiksi tekijöiksi ja esteiksi kotimaisuuden suosimiselle yrityksen toiminnassa.

Mikäli tulevaisuudessa esimerkiksi jakamistalous ja Slow Fashion, joista on kerrottu tarkemmin luvuissa 2.2.4 ja 3.3, yleistyvät kuluttajien keskuudessa entuudestaan ja vaatteita hankitaan esimerkiksi aiempaa huomattavasti vähemmän, voisi se vaikuttaa myönteisesti myös hintaan, jonka kuluttajat ovat valmiita laadukkaasta tuotteesta maksamaan. Myös kotimaisten uusio- ja jätekuutumateriaalien laajempi leviäminen vaate- ja tekstiiliteollisuuden käyttöön ja sen myötä erikoistuotteiden markkinahintojen aleneminen voi tehdä kiertotalouden tukemisesta kulutusvalinnoissa entistä helpompaa ja madaltaa yrittäjien investoimisen kynnystä tällaisiin tuotteisiin sekä myös kuluttajien kynnystä siirtymisessä kohti järkevämpää kulutusta. Moni yrittäjä kertoi yleisen kotimaisuuden arvostamisen kuluttajien keskuudessa vaikuttaneen omaan asennoitumiseen siinä, että kyseisiä vaatteita ja tekstiilejä etsittiin aktiivisestikin markkinoilta ja useat kertoivat odottavansa innolla tulevaisuuden uusia innovaatioita tekstiilialalle. Enemmistö kertoi kuluttaja-asennoitumisen muutoksen vaikuttaneen vastaavasti omaan asennoitumiseen lähes poikkeuksetta myönteisesti, sen sijaan että suhtautuminen olisi ollut välinpitämätöntä tai jopa kielteistä.

Yrittäjien panostusta ja siirtymistä erilaisiin kiertotalousliiketoiminnan malleihin ja käytänteisiin tulisi yhteiskunnan puolelta kannustaa ja tukea voimakkaammin esimerkiksi erilaisilla tuilla, verohelpotuksilla tai muilla kannustimilla. Myös etenkin kotimaisten innovaatioiden yleistymisen mahdollistamiseksi tulisi tällaisia materiaaleja ja tuotteita suosivien yritysten ostopäätöksiä tukea ja näin edistää kiertotaloutta vaate- ja tekstiilialalla. Pelkkä oikeanlainen asennoituminen alan yrittäjien puolelta ei yksin riitä, vaikka se on erittäin tärkeää uudenlaisen toimintamallin omaksumisen ja leviämisen kannalta, tarvitaan myös toimintaympäristön tuki ja suotuisat olosuhteet uudenlaisille käytänteille sekä kokeiluille.

Kohdejoukon valinnan vaiheessa ennakoitujen mahdollisten alueellisten erot eivät näyttäytyneet niinkään yrittäjien asennoitumisessa, alueelliset ja paikkakunnalliset erot tulivat vastauksissa näkyviin asiakas- ja kuluttajakäyttäytymisen kannalta. Pienemmillä paikkakunnilla nousi osassa haastatteluista esille ongelma trendien ja ilmiöiden, kuten kiertotalous, hidas eteneminen kyseisille alueille. Esimerkiksi vaatevuokraukseen asiakaskunnan kerrottiin tutustuneen suuremmissa lähikaupungeissa, mutta epäilyjä esitettiin sen suhteen, että mielenkiintoa paikallisesti olisi niin laajalti että toiminta tulisi vielä lähivuosina kannattavaksi. Asiakaskunnan asennoitumisella on näin ollen merkittävä vaikutus myös yrittäjien asennoitumiseen, koska vastaajat toivat myös esille sen, että mikäli kuluttajien puolelta tulisi paljon toiveita jostakin uudesta toimintamallista, sen toteuttamisen mahdollisuuksiin perehdyttäisiin huolellisesti omat taloudelliset resurssit huomioiden.

Opinnäytetyötutkimuksen tulokset osoittivat, että yhteiskunnalliselle kannustamiselle kiertotalouteen on tarvetta. Asennoituminen voi koitua esimerkiksi tiedon puutteen vuoksi ongelmalliseksi, mutta erilaisilla kannustimilla ja tukitoimilla sekä oikea-aikaisella ja oikealaatuisella tiedotuksella kiertotalouden hyödyistä, mahdollisuuksista ja esimerkiksi kilpailueduista voitaisiin oletettavasti saavuttaa parhaimmat tulokset kiertotalouden edistämässä vaate- ja tekstiilialalla.

Tärkein yksittäinen tekijä, jonka tulisi siis muuttua on yleisen tiedon levittäminen ja tiedottaminen kiertotaloudesta sekä esimerkiksi sen toteutusmuodoista ja hyödyistä yksilölle, yritystoiminnalle ja yhteiskunnalle. Vastuu tästä on kansallisella tasolla julkisella sektorilla sekä liiketoiminnallisesti myös kunkin alan omilla ammattijärjestöillä. Osassa vastauksia mainittiin vaate- ja tekstiilialan järjestöt, joiden kautta jonkin asteista tietoutta on levitetty, mutta kuitenkin rajallisesti. Myös esimerkiksi eri yritysten edustajat olivat joissakin tapauksissa esitelleet uusia tuoteinnovaatioita. Eräässä haastattelussa tuotiin esille ongelma siitä, että kiinnostusta ilmiötä kohtaan omalla alalla olisi ja myös halukkuutta toteuttaa erilaisia uusia kiertotalousmalleja ja toimintatapoja, muttei tietoutta tai yhteistyöverkostoja, joiden kautta voisi saada lisää informaatiota ja mahdollisesti myös tukea tai apua.

Etenkin vaate- ja tekstiilialalla informointia tulisi kasvattaa ja kansallisen kiertotaloussiirtymän edetessä oletettavaa on, että tiedotus tulee lisääntymään. Vaate- ja tekstiiliala on ollut suuren yhteiskunnallisen kritiikin kohteena jo pidemmän aikaa ja tällöin alalla toimivia yrityksiä sekä yrittäjiä tulisi ohjata entistä voimakkaammin parempaa ja uudenlaista toimintamallia kohti.

Opinnäytetyötutkimus sulki ulkopuolelleen kotimaiset vaate- ja tekstiilialan valmistavat tahot ja kansallisen (sekä kansainvälisen) kiertotaloussiirtymän myötä samantyyppinen työ olisi mielenkiintoista toteuttaa myös laajemmin muille vaatetusalan toimijoille kuin ainoastaan vaatteiden vähittäiskauppiaille. Vastaavantyyppinen tutkimus on toteutettu aiemmin tänä vuonna Telaketju-hankkeen toimeksiannosta, kuten luvussa 1.4 kerrottiin, mutta suurten yhteiskunnallisten ja lainsäädännöllisten muutosten myötä myös muutokset asennoitumisessa sekä esimerkiksi omatoimisen kiertotaloustoiminnan toteutuksessa ovat todennäköisiä.

Myös kuluttaja- ja asiakaskäyttäytymisen muutos tulevaisuudessa kohti kiertotaloutta eli jakamistaloutta sekä esimerkiksi Slow Fashionia olisi tutkittavan arvoinen kohde, eli kuinka voimakkaasti tulevaisuudessa tämä vaikuttaa vaatetusalan yrittäjien sekä muiden alan toimijoiden asenteisiin ja liiketoimintamuotoihin ja millaista mahdollista uutta kiertotalousinnovaatiotoimintaa se synnyttäisi. Erillisen kuluttajatutkimuksen tekeminen asennoitumisesta kiertotalouden eri ilmenemismuotoja kohtaan olisi lisäksi yhteiskunnallisesti aiheellinen

sekä ajankohtainen toteuttaa. Tutkimuksen varsinaisena tarkoituksena ei ollut käsitellä kuluttajakäyttäytymisen vaikutusta yrittäjien toimintaan ja asennoitumiseen, mutta kuluttajat linkittyvät vahvasti siihen, kuinka kiertotalous etenee myös vaate- ja tekstiilialalla.

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi informaation keräämiseen siitä, kuinka kiertotalouden ilmiö on jo levinnyt vaate- ja tekstiilialalla Suomessa sekä mahdollisia erilaisia kiertotalousprojekteja, alan yhteistoimintaverkostoja tai muita kumppanuuksia suunniteltaessa. Myös erilaisissa kiertotalouden palveluiden suunnitteluissa ja markkinoinnissa voidaan tuloksien avulla kartoittaa sitä, mikä on esimerkiksi yrittäjien tietous ilmiöstä, millaista osaamista sekä asennoitumista on havaittu ja mitkä asiat koetaan merkityksellisinä. Tuloksia voidaan myös hyödyntää tietoon ja ymmärrykseen siitä, mitkä kiertotalouden liiketoimintamallit ja ratkaisut ovat jo osassa Suomea käytössä vaatetusalan yrittäjien keskuudessa ja mille olisi kysyntää tulevaisuudessa, minkä liiketoimintamallien kohdalla on haasteita ja miten esimerkiksi kuluttajakäyttäytyminen saattaa vaikuttaa yrittäjien päätöksentekoon sekä asennoitumiseen.

Kiertotalous nousee yhteiskunnallisena aiheena yhä useammin esille, kun puhutaan vihreästä siirtymästä, kestävästä talousmallista ja tulevaisuuden mahdollisuuksista muuttaa tai parantaa joitakin vanhoja ja toimimattomiakin käytänteitä sekä toimintamalleja. Myös kuluttajan näkökulmasta aiheen merkityksen tulisi kasvaa entistä suuremmaksi asenteiden ja päivittäisten valintojen suhteen. Vaate- ja tekstiilialalla kiertotalouden merkitys muutoksessa on erityisen suuri, koska teollisuudenala on erittäin saastuttava ja toiminta nojaa vahvasti lineaariseen talousmalliin. Vaateteollisuus ja kiertotalous on myös tutkimuksen tekemisen aikana noussut useasti esille mediassa, ja se kertoo aiheen ajankohtaisuudesta.

Kotimaiset vaatetusalan yrittäjät eivät ehkä voi valinnoillaan ja toiminnallaan vaikuttaa globaalissa mittakaavassa kovin suuresti, mutta mikäli ilmiö ja sen eri toteutustavat kasvavat niiden keskuudessa yhä merkittävimiksi, on sillä suurikin vaikutus siihen, kuinka kiertotalous etenee kansallisella tasolla. Yrittäjien asennoituminen kohti kiertotaloudellisempaa ajattelu- ja toimintatapaa kannustaa vastaavasti myös kuluttajia ja muita alan toimijoita perehtymään aiheeseen ja toteuttamaan sitä parhaaksi katsomallaan tavalla omassa liiketoiminnassa. Tärkeää on myös, että jokaisen yrittäjän henkilökohtaisen asennoitumisen lisäksi ympäröivä yhteiskunta edistää uudenlaista liiketoimintaa. Tulevaisuus näyttää, kuinka esimerkiksi kiertotalousiirtymä ja tavoite Suomesta täytenä kiertotalousyhteiskuntana vuoteen 2035 mennessä vaikuttaa kotimaiseen vaate- ja tekstiilialaan.

Lähteet

- Aalto-yliopisto a. Ioncell-F. Viitattu 11.8.2021. Saatavissa <https://www.aalto.fi/fi/biotuotteiden-ja-biotekniikan-laitos/ioncell-f>
- Aalto-yliopisto b. Master`s Programme in Creative Sustainability – MSc in Economics and Business Administration. Viitattu 25.7.2021. Saatavissa <https://www.aalto.fi/fi/koulutustarjonta/masters-programme-in-creative-sustainability-msc-in-economics-and-business>
- Ahvenainen, J. 2019. Kiertotalous ja kestävä liiketoiminta osana yrityksen strategista suunnittelua. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 20.9.2021. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/163389/Ahvenainen_Juuso.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Arici, G., Boger, S., Carriere-Pradal, B., Krueger, F., Lehmann, M., Martinez-Pardo, C., Schneider, M. & Schou, D. 2019. Pulse of the fashion industry – 2019 update. Boston Consulting Group, Global Fashion Agenda, Apparel Coalition. Viitattu 15.8.2021. Saatavissa <https://www.globalfashionagenda.com/publications-and-policy/pulse-of-the-industry/>
- Asikainen, J. 2018. Harva tietää halpavaatteen todellisen hinnan: Pikamuoti saastuttaa enemmän kuin lento- ja laivaliikenne, koska vaatteita ei tehdä kestäväksi. Yle uutiset 12.8.2018. Viitattu 27.8.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-10309581>
- Beall, A. .2020. Why clothes are so hard to recycle. BBC 13.7.2020. Viitattu 8.8.2021. Saatavissa <https://www.bbc.com/future/article/20200710-why-clothes-are-so-hard-to-recycle>
- Bergans. The Collection of Tomorrow. Bergans of Norway. Viitattu 14.9.2021. Saatavissa <https://www.bergans.com/en/future-labs/the-collection-of-tomorrow>
- Boström, M. & Micheletti, M. 28.10.2016. Introducing the sustainability challenge of textiles and clothing. Springer science+Business media New York. Viitattu 10.8.2021. Saatavissa <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10603-016-9336-6.pdf>
- Bärlund, A. & Perko, S. 2013. Kestävä johtajuus. Helsinki:Talentum.
- CapsLook. Kestävin vaate on se, joka sinulta jo löytyy. Ja muita ajatuksia Slow Fashionista. Blogi. Viitattu 15.8.2021. Saatavissa <https://www.capslook.fi/blog/slowfashion>

Citycar. .2020. Pitkäaikainen autonvuokraus yleistyy – halpavuokra-auto käyttöön kuukaudeksi. Viitattu 26.7.2021. Saatavissa <https://citycar.fi/pitkaaikainen-autonvuokraus-yleistyy-halpavuokrauto-kayttoon-kuukaudeksi/>

Clean clothes campaign. Rana Plaza. Clean clothes. Viitattu 9.8.2021. Saatavissa <https://cleanclothes.org/campaigns/past/rana-plaza>

Cobbing, M. & Vicaire, Y. 2018. Timeout for fast fashion. Greenpeace. Viitattu 9.8.2021. Saatavissa <https://www.greenpeace.org/static/planet4-international-stateless/2018/01/6c356f9a-fact-sheet-timeout-for-fast-fashion.pdf>

Cura, K. & Ruokamo, A. 16.12.2020. Vaateteollisuuden kasvihuonepäästöistä yli 40 prosenttia olisi ratkaistavissa kuluttajien valinnoilla. LAB-ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.8.2021. Saatavissa <https://lab.fi/fi/uutiset/vaateteollisuuden-kasvihuonepaastoista-yli-40-prosenttia-olisi-ratkaistavissa-kuluttajien>

EEA. 2019. Textiles in Europe`s circular economy. Briefing. European Environment Agency. Viitattu 2.8.2021. Saatavissa <https://www.eea.europa.eu/publications/textiles-in-europes-circular-economy>

Ekohelsinki. Materiaalit – ekologiset vaatteet. Viitattu 7.8.2021. Saatavissa <https://ekohelsinki.fi/fi/content/12-materiaalit>

EllenMacArthur foundation. Participants from across the fashion industry will drive the momentum towards our vision to make fashion circular. Verkkojulkaisu. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/our-work/activities/make-fashion-circular/participants>

EllenMacArthur foundation. 2017. A new textiles economy: Redesigning fashion`s future. Viitattu 4.8.2021. Saatavissa <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/A-New-Textiles-Economy-Full-Report-Updated-1-12-17.pdf>

EllenMacArthur foundation. 2021. Higher education workshop. Webinaari 9.6.2021.

Emmy. Käytettyjen merkivaatteiden taivas. Viitattu 14.8.2021. Saatavissa <https://store.emmy.fi/pages/kaytettyjen-merkkivaatteiden-taivas>

EU-komissio. 2014. Kiertotalous. Arvon kytkeminen, luominen ja säilyttäminen. EU Julkaisutoimisto.

Euroopan parlamentti. 2015. Mitä kiertotalous on ja miksi sillä on merkitystä? Europarl.europa.eu. Viitattu 5.7.2021. Saatavissa

<https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/economy/20151201STO05603/mita-kiertotalous-on-ja-miksi-silla-on-merkitysta>

Euroopan parlamentti. 2021. Miten EU aikoo saavuttaa kiertotalouden vuoteen 2050 mennessä? Viitattu 20.7.2021. Saatavissa

<https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/society/20210128STO96607/miten-eu-aikoo-saavuttaa-kiertotalouden-vuoteen-2050-mennessa>

Expandfibre. From wood and straw to your wardrobe. Viitattu 11.8.2021. Saatavissa <http://www.expandfibre.com/>

Finix Aalto. 2020. Kestävä vaate-kampanja. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa <https://finix.aalto.fi/kestavavaate-kampanja/>

FISU. 2015. Tietoa Fisusta. Fisunetwork. Viitattu 22.7.2021. Saatavissa https://www.fisunetwork.fi/fi-FI/Tietoa_Fisusta

Forsgård, K. 2018. Materiaaliopas: Synteettiset kuidut. Rekki-blogi 24.8.2018. Viitattu 7.8.2021. Saatavissa <https://rekki.fi/blogi/opas/materiaaliopas-synteettiset-kuidut/>

Gustavsson, J. 2018. Tiesitkö? Valmistajat päättivät 1920-luvulla, että autot ja lamput eivät saa olla liian hyviä – Sen ilmiön kanssa elämme yhä. Tekniikan maailma 18.3.2018. Viitattu 13.7.2021. Saatavissa <https://tekniikanmaailma.fi/tiesitko-suunniteltu-vanheneminen-juontaa-juurensa-1920-luvulle/>

Gynther, L., Merenheimo, T., Rauta, O. & Saari, E. 2020. Reilun kiertotalouden käsikirja. Kestävä kaupunki-ohjelma, Motiva Oy, Ympäristöministeriö. Viitattu 22.7.2021. Saatavissa <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:r5vcYmPegN0J:https://www.kestavakaupunki.fi/download/noname/%257B5496C3EC-55B5-419A-85D3-A721C3E1B481%257D/162073+&cd=2&hl=fi&ct=clnk&gl=fi&client=firefox-b-d>

Halonen, T., Korkman, S., Lund, P., Neuvonen, A., Rohweder, L., Sojamo, S., Taalas, P., Taipale, K. & Tuomioja, E. 2017. Kirjava käsikirja kestävään kehitykseen. Helsinki: Tammi.

Halti. Haltin uusi syksyn 2021 ulkoilumallisto tuo lisää vastuullisuutta ulkoiluun. Viitattu 15.8.2021. Saatavissa https://www.halti.fi/blogs/uutiset/haltin-uusi-syksyn-2021-ulkoilumallisto-tuo-lisaa-vastuullisuutta-ulkoiluun?cb=brcszw2u&utm_medium=email&utm_source=custobar&utm_campaign=Syksyn_uutuudet_vastuullinen_valinta&utm_content=Syksyn_uutuudet_vastuullinen_valinta

Heiskanen, H. 2017. Tanskan TV2: H&M ja muut vaateyhtiöt polttavat tonneittain uusia vaatteita – ”Tekopyhyyttä”, sivaltaa tutkija. Yle uutiset 15.10.2017. Viitattu 8.8.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-9884247>

Helbig, K. 2018. Shop less, mend more: making more sustainable fashion choices. The Guardian. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2018/feb/10/shop-less-mend-more-making-more-sustainable-fashion-choices>

Helecleaner. Eettistä ja ekologista aikuisten muotia myyvät kivijalkamyymälät ja nettikaupat. Blogi. Viitattu 15.8.2021. Saatavissa <https://helecleaner.com/eettista-ja-ekologista-aikuisten-muotia-myyvat-kivijalkamyymalat-ja-nettikaupat/>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2018. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Oy Yliopistokustannus.

H&MGroup a. Garment collecting. Viitattu 15.8.2021. Saatavissa https://www2.hm.com/fi_fi/naiset/osta-ominaisuuden-mukaan/16r-garment-collecting.html

H&MGroup b. Vision and strategy. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa <https://hmgroupp.com/sustainability/leading-the-change/vision-and-strategy/>

H&MGroup. 2021. 2000-luvun aarteet. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Vartiainen, A. Lähetetty 14.6.2021.

IPE. 2019. 2018 National drinking water source water quality map. Institute of public and environmental affairs. Viitattu 9.8.2021. Saatavissa http://www.ipe.org.cn/reports/report_19943.html#

Isomöttönen, J. 2021. Kiertotaloudessa ja kestävässä kehityksessä on rakennusalan tulevaisuus. A-kruunun blogi 5.3.2021. Viitattu 27.7.2021. Saatavissa <https://www.a-kruunu.fi/blogi/kiertotaloudessa-ja-kestavassa-kehityksessa-rakennusalan-tulevaisuus>

Jakamistalous. Jakamistalous? Viitattu 27.7.2021. Saatavissa <https://jakamistalous.fi/mita-on-jakamistalous/>

Jokelainen, N. 2019. Suomalaiset tykkäävät markettivaatteiden ostamisesta – mutta se ei ole ainut syy, miksi vaatelainaamoista ei ole tullut isompaa trendiä. Yle uutiset 25.9.2019. Viitattu 9.8.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-10980842>

Joutsenvirta, M. & Hirvilampi, T. 2016. Talous kasvun jälkeen. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Joutsenvirta, M. & Salonen, A. 2020. Sivistys vaurautena. Basam Books Oy.

Jungar, M. & Sundström, J. 2020. Viisi vinkkiä kiertotaloudesta arkeesi – säästä rahaa lainaamalla, vuokraamalla ja ostamalla fiksusti. Yle 30.1.2020. Viitattu 27.7.2021. Saatavissa <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/01/30/viisi-vinkkia-kiertotaloudesta-arkeesi-saasta-rahaa-lainamalla-vuokraamalla-ja>

Järvelä, M. & Wilenius, M. 1996. Ilmatoriski ja ympäristöpolitiikka. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kakko, T. 2018. Tunnettu brittiläinen muotitalo poltti kymmenien miljoonien edestä vaatteita, jotta niitä ei myytäisi halvalla – Suomessa vaatteet päätyvät alekoreihin. Yle Uutiset 20.7.2018. Viitattu 8.8.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-10314343>

Karppinen, T. & Pirtonen, H. 2021. Kunnat voivat vauhdittaa kiertotaloutta, mutta avuksi tarvitaan alueellista tietoa. Tilastokeskus-blogi 19.5.2021. Viitattu 22.7.2021. Saatavissa <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2021/kunnat-voivat-vauhdittaa-kiertotaloutta-mutta-avuksi-tarvitaan-alueellista-tietoa-1/>

Karttunen, M. 13.11. 2020. Kuusi faktaa kiertotaloudesta. Sitra. Viitattu 5.7.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/artikkelit/kuusi-faktaa-kiertotaloudesta/>

Kasvio, A. 2014. Kestävä työ ja hyvä elämä. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Kesko. 6.3.2020. Marketmuoti2020-tutkimus: Suomalaisilla erityinen suhde marketmuotiin. Viitattu 21.9.2021. Saatavissa <https://www.kesko.fi/media/uutiset-ja-tiedotteet/uutiset/2020/marketmuoti-2020--tutkimus-suomalaisilla-erityinen-suhde-marketmuotiin/>

Kestävä kehitys. Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda 2030. Viitattu 29.7.2021. Saatavissa <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>

Kohvakka, J. & Lehtinen, L. 2019. Hyvä paha muovi. Minerva Kustannus Oy.

Koskinen, K-R. 2019. Sähkölaitteiden suunniteltu vanheneminen – EU:n ekosuunnitteludirektiivi. SESKO ry. PowerPoint-esitys. Viitattu 13.7.2021. Saatavissa https://www.sesko.fi/files/1087/3_Sahkolaitteiden_suunniteltu_vanheneminen_2019_Koskinen.pdf

Kuntaliitto. 3.9.2019. Kuntien kiertotaloustäpärit. Viitattu 22.7.2021. Saatavissa <https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/ymparisto/kiertotalous/kuntien-kiertotaloustäpärit>

Kvalimotv. Teemahaastattelu. Viitattu 30.4.2021. Saatavissa https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Laatikainen, T. 29.10. 1996. Köyhät kehitysmaat pukevat puoli maailmaa, vaateteollisuus juoksee halvan työvoiman perässä. Helsingin Sanomat. Viitattu 7.8.2021. Saatavissa <https://www.hs.fi/talous/art-2000003572898.html>

Lahti, V-M. & Selosmaa, J. 2013. A Fair Share. Atena Kustannus Oy.

- Lehto, E. & Nieminen, N. 2021. Kohti kestävää muotia – Aloittavan yrityksen kolme näkökulmaa. Savonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 11.8.2021. Saatavissa <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/494147/Kohti%20kest%C3%A4v%C3%A4%20muotia%20-%20Aloittavan%20yrityksen%20kolme%20n%C3%A4k%C3%B6kulmaa.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Lehto, M. & Niemi, H. Materiaaliopas. Weecos sustainable marketplace. Viitattu 4.8.2021. Saatavissa <https://www.weecos.com/fi/materiaaliopas/#polyesteri>
- Levon, S-M. Kiertotalous. Suomen tekstiili ja muoti. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa <https://www.stjm.fi/toiminta-alueemme/vastuullisuus/kiertotalous/>
- Levon, S-M. & Mikkonen, H. 2019. Tekstiili- ja muotiala tänään, osa 1: Vaatteen pitkä matka puuvillapelloilta kuluttajalle. Suomen tekstiili ja muoti. Viitattu 8.8.2021. Saatavissa <https://www.stjm.fi/uutiset/tekstiili-ja-muotiala-tanaan-osa-1-vaatteen-pitka-matka-puuvillapelloilta-kuluttajalle/>
- Lillberg, P. & Mattila, R. 2020. Kestävä markkinointi. Helsinki: Alma Talent.
- Lindell, P. 2020. Kestävää kasvua kiertotaloudesta. Viitattu 27.7.2021. Saatavissa <https://teknologiateollisuus.fi/fi/vaikutamme/kestava-kehitys/kestavaa-kasvua-kiertotaloudesta>
- Lindroos, N. 2019. Ruokahävikki jakoon ruoka-apuna, toimistokalusteet kiertoon – näin toteutat 9 eri kunnan kiertotalousteot. Sitra. Viitattu 22.7.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/uutiset/nain-toteutat-9-eri-kunnan-kiertotalousteot/>
- Lindström Group. Joustava Flex-työvaatepalvelu. Viitattu 13.8.2021. Saatavissa <https://lindstromgroup.com/fi/flowability-alyvarastopalvelu/>
- Luke. 2020. Ruokahävikki ja ruokajärjestelmän kiertotalous. Viitattu 27.7.2021. Saatavissa https://www.luke.fi/wp-content/uploads/2020/03/12487_Luonnonvarakeskus-Luke_web.pdf
- LUT University. Circular Economy-maisteriohjelma. Viitattu 25.7.2021. Saatavissa <https://www.lut.fi/opiskelu/maisteriohjelmat/tekniikan-maisteriohjelmat/ymparistotekniikka/circular-economy>
- Lähetkangas, O. Tekstiili-innovaatioita kotimaasta. Tekstiiliopettajaliitto TOL Ry. Viitattu 5.8.2021. Saatavissa <https://www.tekstiiliopettajaliitto.fi/toiminta/lehti/tekstiili-innovaatioita-kotimaas/>

- Maa- ja metsätalousministeriö. 2019. Kiertotalous ratkaisee kestävä kehityksen ongelmia. Viitattu 18.7.2021. Saatavissa <https://mmm.fi/-/wcef2019-kiertotalousvaikuttajat-kokoontuivat-finlandia-talossa>
- Meidän Lappeenranta – asukaslehti. 2021. Innoverstaalla jäte muutetaan keksinnöiksi. Meidän Lappeenranta 2/2021, 4-5.
- Mikkonen, H. 2018. Tutustu uusiin kuitutilastoihin! Suomen tekstiili ja muoti. Viitattu 7.8.2021. Saatavissa <https://www.stjm.fi/uutiset/tutustu-uusiin-kuitutilastoihin/>
- Minkkinen, A. 2019. Ekologisesti ja eettisesti ongelmallinen vaateteollisuus. Pro Akatemia. Viitattu 17.8.2021. Saatavissa <https://esseepankki.proakatemia.fi/ekologisesti-ja-eettisesti-ongelmallinen-vaateteollisuus/>
- MOT. 2021. Vastuuton vaateralli. Yle areena 26.4.2021.
- Niinimäki, K. 2018. Sustainable fashion in a circular economy. Aalto University. Viitattu 4.8.2021. Saatavissa https://shop.aalto.fi/media/filer_public/53/dc/53dc45bd-9e9e-4d83-916d-1d1ff6bf88d2/sustainable_fashion_in_a_circular_economyfinal.pdf
- Orko, I. 2020. VTT, Aalto-yliopisto, GTK, Luke ja SYKE käynnistävät kiertotalouden haastekilpailun. VTT. Viitattu 25.7.2020. Saatavissa <https://www.vttresearch.com/fi/uutiset-ja-tarinat/vtt-aalto-yliopisto-gtk-luke-ja-syke-kaynnistavat-kiertotalouden-haastekilpailun>
- Paiho, S. & Wessberg, N. 2020. Kiertotalous tuli kaupunkien strategiaan – miten sille rakennetaan kestävä perustus? VTT-blogi 10.6.2020. Viitattu 26.8.2021. Saatavissa <https://www.vttresearch.com/fi/uutiset-ja-tarinat/kiertotalous-tuli-kaupunkien-strategiaan-miten-sille-rakennetaan-kestava>
- Pajarinen, M. & Tahvanainen, A-J. 2014. Älykankaita & kukkamekkoja – Suomalainen tekstiiliteollisuus globalisaation ristiaallokossa. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA. Viitattu 3.8.2021. Saatavissa https://www.etla.fi/wp-content/uploads/alykankaita_kukkamekkoja_ETLA_B265_kansilla.pdf
- Paloheimo, P. & Wiik, J. 2020. Pienyrittäjien ja kuluttajien kiertotalouteen liittyvät valmiudet, odotukset ja motivaatio – Case: Ihmislähtöisesti resurssiviisas Lapinjärvi. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 20.9.2021. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/344816/Paloheimo_Wiik%20.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- Parviainen, E., Rissanen, M., Räisänen, R. & Suonsilta, H. 2017. Tekstiilien materiaalit. Helsinki: Finn Lectura Oy. Viitattu 5.8.2021. Saatavissa <https://docplayer.fi/37141392-Riikka-raisanen-marja-rissanen-erja-parviainen-helena-suonsilta-materiaalit.html>

Peltola, K. 2018. Kohtuus kaikessa – kestävän talouden Suomi. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Pierre-Louis, K. 2019. How to buy clothes that are built to last. The New York Times. Viitattu 8.8.2021. Saatavissa <https://www.nytimes.com/interactive/2019/climate/sustainable-clothing.html>

Pietarinen, E. 2021. Polyesteri urheiluvaatteissa – korvaavia materiaaleja polyesterille. LAB-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 5.8.2021. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/495533/Pietarinen_Elina.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Pitsinki, M. 2021. Tekstiilien kiertotalous. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 20.9.2021. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/504923/Opinn%c3%a4ytety%c3%b6_Mia_Pitsinki.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Pohjonen, H. Kestävä kehitys varhaiskasvatussuunnitelmassa ja opetussuunnitelmien perusteissa. Opetushallitus. Viitattu 23.7.2021. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestava-kehitys-varhaiskasvatussuunnitelmassa-ja-opetussuunnitelmien>

Pure Waste Textiles. 2020. Sustainability report. Viitattu 6.8.2021. Saatavissa https://drive.google.com/file/d/1wLgLhn0mpdofRVoz4RlteFVmy_95JIKX/view

Purhonen, A. Ekologisemman tekstiilikuidun jäljillä. MetsäGroup. Viitattu 4.8.2021. Saatavissa <https://www.metsagroup.com/fi/Media/Pages/CASE-Ekologisemman-tekstiilikuidun-j%C3%A4ljill%C3%A4.aspx#>

Pylkkänen, K. 16.6.2021. Ekologisia tekstiilikuituja Suomesta – missä mennään tällä hetkellä? Suomen tekstiili ja muoti. Viitattu 11.8.2021. Saatavissa <https://www.stjm.fi/uutiset/ekologisia-tekstiilikuituja/>

Ranta, V. 2018. Kiertotalouden liiketoimintamallit. Tampereen teknillinen yliopisto. Viitattu 27.8.2021. Saatavissa https://projects.tuni.fi/uploads/2019/06/2138bcf7-kiertotalouden-liiketoimintamallit_20181128_vr.pdf

Rins and repeat. RINS – a clothing as a service concept. Viitattu 14.8.2021. Saatavissa <https://rinsandrepeat.com/>

Ruokamo, A. & Uunimäki, M. 2021. Suunnittelijan opas – Kiertotalouden mukaiseen vaatesuunnitteluun. LAB-ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 18. Viitattu 20.9.2021. Saatavissa

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/498665/LAB_2021_18.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Salonen, S. 2020. Kiertotalouden keskeisimmät periaatteet – miten kiertotalous on mukana talouden uudistuksessa. J.Koskenmäki Oy-blogi 17.4.2020. Viitattu 12.7.2021. Saatavissa <https://www.jkoskenmaki.fi/kiertotalouden-keskeisimmat-periaatteet-miten-kiertotalous-on-mukana-talouden-uudistuksessa/>

Sarajarvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Saramäki, R. 2020. 250 ilmastotekoa. Helsinki: Otava.

Savela, S. 2021. Puupohjaiset vaatteet tulevat arkeen – jyväskyläiläinen tehdas ryhtyy toimittamaan kuitua H&M:lle. Yle uutiset 25.2.2021. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-11809463>

Schlossberg, T. 2019. How fast fashion is destroying the planet. The New York Times. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa <https://www.nytimes.com/2019/09/03/books/review/how-fast-fashion-is-destroying-the-planet.html>

SGT Group. 2018. China environmental policy and the textile industry 2018. SGT Group-blogi 12.7.2018. Viitattu 9.8.2021. Saatavissa <https://www.sgtgroup.net/textile-quality-management-blog/author/sgt-group>

Siironen, S. 2019. "Saatoin ostaa vaatteita joka viikko" – Camilla Sharif, 28, on entinen pikamuodin suurkuluttaja, mutta nyt hän ja monet muut ovat heränneet pohtimaan alan eettisyyttä. Yle uutiset 14.1.2019. Viitattu 9.8.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-10592186>

Sitra. Kiertotalousopetusta kaikille koulutusasteille. Viitattu 25.7.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/hankkeet/kiertotalousopetusta-kaikille-koulutusasteille/#opettajille>

Sitra. 2014. Sitran selvityksiä 84- Kiertotalouden mahdollisuudet Suomelle. Sitra. Viitattu 6.7.2014. Saatavissa <https://media.sitra.fi/2017/02/23221555/Selvityksia84.pdf>

Sitra. 2017. Tulevaisuuden koulutuksen käsikirja. Sitran selvityksiä 124. Viitattu 23.7.2021. Saatavissa <https://media.sitra.fi/2017/07/08101022/Selvityksia1241.pdf>

Sitra. 2018. The Circular Economy – A powerful force for climate mitigation. ClimateWorks foundation, EIT Climate-KIC, EllenMacArthur foundation, Energy Transitions commission, European Climate foundation, MAVA fondation pour la nature. Material Economics. Viitattu 19.7.2021. Saatavissa <https://media.sitra.fi/2018/05/04145239/material-economics-circular-economy.pdf>

- Sitra. 2019. Kunta mahdollistaa tärkeät siirrot kiertotaloudessa. Sitra. Viitattu 22.7.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/artikkelit/kunta-mahdollistaa-tarkeat-siirrot-kiertotaloudessa/>
- Sitra. 2021a. Mitä EU:n kestävä tuotepolitiikka tarkoittaa suomalaisyrityksille? Webinaari 17.6.2021.
- Sitra. 2021b. Kiertotalouden vaikutukset työhön ja osaamiseen. Sitra työpaperi. Viitattu 27.7.2021. Saatavissa <https://media.sitra.fi/2021/03/27163845/sitra-kiertotalouden-vaikutukset-tyohon-ja-osaamiseen-v3.pdf>
- Sjöstedt, T. 2018. Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? Sitra. Viitattu 27.7.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarchoittavat/>
- STJM. Ympäristövastuu. Suomen tekstiili ja muoti. Viitattu 4.8.2021. Saatavissa <https://www.stjm.fi/toiminta-alueemme/vastuullisuus/ymparistovastuu/>
- STJM. 2017. Kiertotalouden kärjessä 2 – ratkaisuja tekstiilien kiertoon. Suomen tekstiili ja muoti. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa https://stjm.s3.eu-west-1.amazonaws.com/uploads/20170123172356/STJM_Kiertotalousjulkaisu_2017.pdf
- STJM. 2020. Kuitutilastot. Suomen tekstiili ja muoti. Viitattu 7.8.2021. Saatavissa <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/stjm/uploads/20200403153410/Kuitutilastot-2020-3.4.2020.pdf>
- Suokko, A. & Partanen, R. 2017. Energian aika. Helsinki: WSOY.
- Tapiola, P. 2014. UFF, Fida, SPR, Pelastusarmeija, Hope – mihin vaate- ja tavara-apu päättyy? Yle uutiset 18.12.2014. Viitattu 14.8.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-7655286>
- Telaketju. Liiketoimintaa tekstiilien kiertotaloudesta. Viitattu 20.9.2021. Saatavissa <https://telaketju.turkuamk.fi/>
- TKM. 2006. Suomen tekstiiliteollisuuden tarina. Tiedote 14.6.2006. Viitattu 3.8.2021. Saatavissa http://www.tkm.fi/lehdistokuvat/tekstiiliteollisuusmuseo/lue_historia.pdf
- Torkkel, M. 2018. Kiertotaloudesta liiketoimintaa – opas. Hämeen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 20.9.2021. Saatavissa <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/144013/Kiertotaloudesta%20liiketoimintaa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- TUNI. Kiertotalouden asiantuntija. Viitattu 25.7.2021. Saatavissa <https://www.tuni.fi/fi/tule-opiskelemaan/kiertotalouden-asiantuntija>

Tuominen-Niittylä, K. & Paikkari, P. 13.3.2021. AINIA-astioiden ennallistamispalvelu. E. Ahlström. Viitattu 26.7.2021. Saatavissa <https://www.eahlstrom.fi/tietoa-meista/uutiset/ainia-astioiden-ennallistamispalvelu>

Ulkoministeriö. Agenda 2030 – Kestävän kehityksen tavoitteet. Ulkoministeriö. Viitattu 17.7.2021. Saatavissa <https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet>

UNICEF. 2020. Children`s rights in the garment and footwear supply chain 07/2020. Viitattu 9.8.2021. Saatavissa <https://www.unicef.org/media/70121/file/Childrens-rights-in-the-garment-and-footwear-supply-chain-2020.pdf>

Vaatepuu. Kestäviä pukeutumiskäytäntöjä. Viitattu 13.8.2021. Saatavissa <https://vaatepuu.fi/>

Vaaterikki. Viitattu 13.8.2021. Saatavissa <https://www.vaaterikki.com/>

Vuurran, V. 2020. Vastuullisen muodin mukainen suunnittelu. Vuurran-blogi 27.5.2020. Viitattu 14.8.2021. Saatavissa <https://www.vuurran.fi/vastuullisen-muodin-mukainen-suunnittelu/>

Weselius, H. 2017. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Aalto-yliopisto. Viitattu 30.4.2021. Saatavissa https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:UYkuqTw9QLUJ:https://mycourses.aalto.fi/pluginfile.php/420835/mod_folder/content/0/Laadullisen%2520tutkimuksen%2520perusteita.pdf%3Fforcedownload%3D1+%&cd=16&hl=fi&ct=clnk&gl=fi&client=firefox-b-d

Yle. 2020. Verta, hikeä ja T-paitoja. Yle areena 3.3.2020.

Ympäristöministeriö a. Euroopan unionin ympäristöpolitiikka. Viitattu 19.7.2021. Saatavissa <https://ym.fi/euroopan-unionin-ilmastopolitiikka>

Ympäristöministeriö b. Kiertotalouden strateginen ohjelma. Viitattu 19.7.2021. Saatavissa <https://ym.fi/kiertotalousohjelma>

Ympäristöministeriö c. Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 14.7.2021. Saatavissa <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

Ympäristöministeriö. 2021a. Jätelakiesitys vauhdittaa jätteiden erilliskeräystä ja kiertotaloutta. Viitattu 22.7.2021. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/jatelakiesitys-vauhdittaa-jatteiden-erilliskeraysta-ja-kiertotaloutta>

Ympäristöministeriö. 2021b. Kiertotalousohjelma asettaa tavoitteet luonnonvarojen ylikulutuksen hillitsemiselle. Viitattu 26.5.2021. Saatavissa <https://ym.fi/-/kiertotalousohjelman-tavoitteena-vahentaa-uusiutumattomien-luonnonvarojen-kulutusta>

Liite 1. Haastattelurunko

Perustiedot: Nimi, ikä, toimipaikka, yritys, alallaolovuodet

Teema 1: Kiertotalous yleisesti

- Mitä tietää aiheesta?
- Mitä merkitsee itselle? (omat arvot, kokemukset, asenteet yms.)
- Omat ajatukset, epäilykset/ennakkoluulot? (laajemmin yhteiskunnallisesti)

Teema 2: Kiertotalous ja vaatetusala

- Mitä tietää kiertotaloudesta ja vaateteollisuudesta/-alasta?
- Miten näkee kiertotalouden merkityksen alalla nyt ja tulevaisuudessa?
- Miten itse suhtautuu muutokseen alalla?

Teema 3: Kiertotalous, vaatetusala ja oma yritystoiminta

- Onko/mitä omakohtaisia kokemuksia kiertotaloudesta omassa liiketoiminnassa? (tuotetuntemus, seuraaminen, osallistuminen/toteuttaminen?)
- Kuinka näkee kiertotalouden mukanaan tuomat muutokset suhteessa omaan yritystoimintaan, missä valossa (taloudellisesti ja muuten)?
- Kuinka itse on valmis panostamaan/halukas osallistumaan alalla tapahtuviin muutoksiin? Miten paljon ja mihin asioihin?
- Ovatko asiakkaat jo vaatineet/miten paljon kuuntelee asiakkaita/miten paljon aikoo/aikooko kuunnella asiakkaiden toiveita teeman suhteen?
- Kuinka paljon tämä (mahdollinen asiakaspalaute) vaikuttaa/on vaikuttanut omaan toimintaan, päätöksiin ja sitä kautta asennoitumiseen?
- Kuinka merkityksellisenä näkee kiertotalouden omalle yritystoiminnalleen nyt ja tulevaisuudessa?
- Onko varautunut/aikooko varautua jotenkin muutosnäkyymiin jo nyt/onko jo vaikuttanut jotenkin omaan liiketoimintaan?

